Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 4 август
ШАНБА
№ 176 (4.969).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг пленуми тўғрисида АХБОРОТ

1990 йил 3 август куни Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг II пленуми бўлди. КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов «КПСС XXVIII съездининг якунлари ва Ўзбекистон Компартияси фаолиятининг асосий йўналишлари тўғрисида» маъруза қилди.

Маъруза юзасидан музокараларда Андижон вилоят партия комитетининг биринчи котиби Қ. Ҳ. Холмирзаев, Навоий кон-металлургия комбинатининг слесари А. П. Харьянов, Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг президенти М. Салоҳиддинов, Олмалиқ кон-металлургия комбинатининг директори В. Н. Сигедин, Ўзбекистон ССР халқ таълими министри Қ. Юсупов, Қарши район партия комитетининг биринчи котиби М. Гелдиева, Қорақалпоғистон вилоят партия комитетининг биринчи котиби С. Д. Ниетуллаев, Тошкент олий партия мактабининг ректори М. Искандаров, Мирзачўл районидаги Абай номли совхоз-техникум бригадири Р. Маматова, «Андижон» локомотив депосининг машинисти Ю. С. Емельянов ўртоқлар сўзга чиқдилар.

Муҳокама этилган масала юзасидан пленум тегишли қарор қабул қилди.

Пленум КПСС XXVIII съезди ва Ўзбекистон Компартияси XXII съездининг сиёсий йўл-йўриқларига амал қилиб, Ўзбекистон Компартиясининг «Сиёсий ва иқтисодий мустақиллик, маънавий янгиланиш, ижтимоий адолат ва Ўзбекистон аҳолисининг муносиб турмуш шароити учун» ҳаракат дастури лойиҳасини ишлаб чиқувчи ишчи комиссиясини тузди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримовга комиссияга бошчилик қилиш вазифаси топширилди.

Пленум Ўзбекистон Компартиясининг мақоми лойиҳасини ишлаб чиқувчи комиссияни ҳам тузди ва мазкур комиссияга бошчилик қилиш Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби А. С. Ефимовга топширилди.

Пленумда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ташкилий-партиявий иш ва кадрлар билан ишлаш, мафкуравий масалалар, ижтимоий-иқтисодий ва аграр сиёсат масалалари комиссияларининг таркиби тасдиқланди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг ҳуқуқий масалалар комиссияси миллатлараро муносабатлар муаммолари ва ҳуқуқий масалалар комиссиясига айлантирилди. Комиссиянинг таркиби тасдиқланди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг яна иккита комиссиясини — ижтимоий-сиёсий ташкилотлар ва ҳаракатлар билан ҳамжиҳатлик масалалари ҳамда ёшлар сиёсати масалалари комиссияларини тузиш тўғрисида қарор қабул қилинди. Комиссияларнинг таклиф этилган таркиби тасдиқланди. Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Раиси Ш. Р. Мирсаидов ва Ўзбекистон комсомоли Марказий Комитетининг биринчи котиби А. Н. Носиров ўртоқлар комиссияларнинг бошлиқлари этиб сайландилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг пленумида ташкилий масалалар ҳам кўриб чиқилди.

Пленум Тошкент вилоят партия комитетининг биринчи котиби ўртоқ С. М. Мамарасуловнинг Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг аъзоси ва Марказий Комитет аъзоси вазифаларидан, Самарқанд вилоят партия комитетининг биринчи котиби П. М. Абдураҳмонов, Сурхондарё вилоят партия комитетининг биринчи котиби Х. Э. Бердиев ва Бухоро вилоят партия комитетининг биринчи котиби Д. С. Ёдгоров ўртоқларнинг КПСС Уставининг 11-параграфига мувофиқ Марказий Комитет аъзолари вазифаларидан озод қилиш тўғрисидаги илтимосларини қондирди. Мазкур параграфга биноан партия аъзоси иккитадан ортиқ партия комитетига аъзо бўла олмайди. КПСС XXVIII съездида С. М. Мамарасулов, П. М. Абдураҳмонов, Х. Э. Бердиев, Д. С. Ёдгоров ўртоқлар КПСС Марказий Комитетининг аъзолари этиб сайландилар.

Пленумда «Шарқ Юлдузи» журналининг бош муҳаррири У. Ҳошимов Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг аъзоси этиб сайланди.

И. А. Каримов пленумда якунловчи нутқ сўзлади.

Пленум ишида КПСС Марказий Комитетининг масъул ходимлари Г. Т. Сташкевич ва Е. А. Новожилов иштирок этдилар.

Шу билан Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг II пленуми ўз ишини тамомлади.

КПСС XXVIII СЪЕЗДИНИНГ ЯКУНЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ ФАОЛИЯТИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ ТЎҒРИСИДА

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Ўзбекистон ССР Президенти И. А. КАРИМОВ маърузаси

Ўртоқлар!

Пленумимиз олдида катта ва масъулиятли вазифа турибди. Компартиядан делегатлар билан биргаликда биз бугун КПСС XXVIII съезди ишига якун ясашимиз, унинг натижаларини пухта ўйлаб кўришимиз лозим. Энг муҳими — ана шунга амал қилиб, Компартия, унинг барча ташкилотлари ва комитетлари фаолиятининг асосий йўналишларини белгилаб олишимиз, қабул қилинган қарорларни аниқ-равшан, амалий ишларга айлантиришга оид вазифаларни муҳокама қилишимиз керак.

Партия съездга мамлакат учун қийин даврда тайёргарлик кўрди. Съезд ғоят мураккаб ижтимоий-сиёсий ва социал-иқтисодий вазиятда ўтди. Ўткир ижтимоий ва миллатлараро можаролар жамиятимизни мушкул аҳволга солиб қўймоқда. Партиянинг ташкилий ва ғоявий бирлиги, кўп миллатли давлатимизнинг яхлитлиги хавф остида қолди.

Съезд ана шу қийин, ҳаммани тўлқинлантираётган саволларга жавоб топишга муваффақ бўлдими? Партиянигина эмас, шу билан бирга бутун жамиятимизнинг тақдири ана шу масалаларнинг ҳал этилишига боғлиқдир. Съезд мамлакатни тангликдан олиб чиқишга қодир бўлган энг муҳим, асосий қоидаларни ишлаб чиқа олдими?

Сизларга маълумки, Ўзбекистон Компартияси XXVIII съездга ҳар қачонгидан кўра аниқ-пухта нуқтаи назар билан борди. Съездолди йиғилишлари ва конференцияларида ўзимизнинг XXII съездимизда биз жумҳурият турмушининг барча соҳаларидаги ишларнинг аҳволини ҳар томонлама ва танқидий таҳлил этдик, унинг миллий-давлат, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий ривожланишининг ғоят ўткир муаммоларини белгилаб олдик. Шуларни назарда тутиб, умумпартиявий анжуманга бутун бир таклифлар мажмуини ишлаб чиқдик.

Умидларимиз оқландими? Биз съездда ўртага қўйиган барча энг муҳим масалалар ҳал этилдими?

Давр мана шу барча саволларга рўй-рост ва тўғри жавоб берилишини тақозо этмоқда.

Мен ҳозир айтмоқчи бўлган барча баҳолар ва хулосалар, таклифлар ва вазифалар Марказий Комитет бюроси аъзоларининг фикригагина асосланмаслигини таъкидламоқчиман. Амалий фаолиятимизда илк бор биз партия фаоллари орасида социологик савол-жавоб ўтказдик. Унда съезд делегатлари, Компартия сайлаб қўйиладиган органларининг аъзолари иштирок этдилар. Фикрлар ғоят хилма-хил бўлишига қарамай, бу ишимизни қайта қуришга қаратилган кўпчиликнинг фикрини, демак бирмунча ишончли нуқтаи назарлар ва таклифларни пленум муҳокамасига қўйиш имконини беради.

I.

Съезд ишига кенг кўламда баҳо берар эканмиз, биринчи галда нималарни ажратиб кўрсатишни ва таъкидлашни истардик?

Муайян кучларнинг партияни парчалаб ташлашга уринишларига қарамай, съезд унинг **ташкилий ва ғоявий бирлигини** сақлаб қолишга муваффақ бўлди.

Съезд турли платформалар ва позициялардаги барча қимматли ва амалий жиҳатларни ўз ичига олган катта сиёсий ечимларни ишлаб чиқди.

Хусусан, якка партиявийликдан кўп партиявийлик сари, иқтисодиётда бир укладликдан кўп укладлилик сари, демак, биз учун айниқса муҳим бўлган унитар давлатдан суверен, мустақил жумҳуриятлар иттифоқи сари дадил қадамлар қўйилди.

Буларнинг ҳаммаси партияни жипслаштириш, унинг теварагида барча соғлом, қайта қуриш кучларини бирлаштириш учун зарур асосларни вужудга келтиради.

Аммо партияни парчалаб юбориш ғояси эътибордан четда қолмади. Муайян кучлар Б. Н. Ельцин ва демократик платформа раҳбарларидан иборат кичик бир гуруҳнинг партиядан намойишкорона чиқиши, Г. Попов билан А. Собчакнинг баёнотлари аҳамиятини зўр бериб тарғиб қилишга ва бўрттириб кўрсатишга уринмоқдалар.

Тўғри, ана шу ҳаракатлар уларнинг муаллифлари мўлжаллаган ижтимоий шов-шувга сабаб бўлмади. Аммо бундай ҳаракатларнинг хатарли эканлигига етарли баҳо бермаслик мумкин эмас. Партияга, Советларга, социализмга қарши барча кучлар сиёсатдан холи бўлишдан иборат иғвогарона шиорлар теварагида бирлашмоқдалар. 15 июль куни Москвада бўлиб ўтган партияга қарши митинг буни яққол кўрсатди. Шу туфайли бундай хатти-ҳаракатларнинг ҳақиқий моҳиятини фош этиш, уларга сиёсий баҳо бериш зарур.

Съезд КПССнинг танланган **социалистик йўлга** содиқлигини аниқ-равшан таъкидлади. Айни пайтда умумбашарий тажрибани ҳисобга олиб, социалистик қурилиш назарияси ва практикасига ижодий ёндашув зарурлигини баён этди.

Бу умуман муҳимдир, ўртоқлар. Сизларга маълумки, бир томондан, ўтмишдаги барча нарсаларни оқлашга, ақидага айлантиришга, марксизм-ленинизмни ўзига хос муқаддас нарсага айлантиришга уринишлар бўлмоқда. Бошқа томондан эса, социализмнинг барча ғалабаларини рад этишга, КПСС ва халқ босиб ўтган бутун йўлни йўққа чиқаришга, бутун инқилобий таълимотни сохта деб эълон қилишга, яъни партияни ғоявий жиҳатдан қуролсизлантиришга уринишмоқда.

Ушбу масалаларда съезд эгаллаган қатъий позиция КПССнинг ғоявий-назарий негизини мустаҳкамлайди, у ана шу негизга таяниб, ижтимоий ривожланиш стратегияси ва тактикасини ишлаб чиқа олади.

Съездолди мунозараларида ва съезднинг ўзида **партиянинг ташкилий қурилиши, демократик централизм, партия интизоми** масалалари катта баҳслашувларга сабаб бўлди. Бундай баҳслашувлар ҳозир ҳам давом этмоқда.

Бу хусусда партиянинг позицияси равшандир. Бирорта ҳам жиддий сиёсий ташкилот, айниқса жамиятдаги ишларнинг аҳволи учун масъулиятни тўла-тўкис ўз зиммасига олган бизнинг партиямиз аниқ ташкилий структурага, интизомга эга бўлмас экан, яшай олмайди.

Биз партияни уюшмаган мунозара клубига, пароканда тўгараклар ва фракцияларга айлантиришга уринишларни рад этган съезднинг қарорларини тўла-тўкис маъқуллаймиз. Биз КПССнинг янги Уставига асос қилиб олинган ташкилий нормаларни қатъий қўллаб-қувватлаймиз.

Шу билан бирга, партиямизга кўп жиҳатдан ҳали ҳам хос бўлган маъмурий-буйруқбозлик системасининг бузишларидан қатъиян халос бўлишимиз зарур. Съезднинг партия ички турмушини демократиялаш, партия оммаси ҳокимияти, озчиликнинг фикрини ҳисобга олиш тўғрисидаги қарори кундалик ишларимизга бутунлай сингиб кетиши, нормага айланиши учун жуда катта ишларни амалга оширишимиз керак бўлади.

Шуни рўй-рост айтаманки, бу масала партия комитетларимиз учун айниқса долзарбдир. Кўпгина кадрларимиз ўзларининг фикрига ортиқча баҳо бериш, рад этиб бўлмайдиган қатъийлик дардига мубталодирлар, буйруқ

(Давоми иккинчи бетда)

ҲОСИЛ МЎЛ — МУАММОЛАР КЎП

Мамлакат ғаллазорларида баракали ҳосил етиштирилди. Буни СССР Министрлар Кенгаши Президиумининг 2 август куни бўлиб ўтган мажлисида маъруза қилган Министрлар Кенгаши Озиқ-овқат ва харид давлат комиссиясининг раиси В. В. Никитин ҳам тасдиқлади. Дастлабки ҳисобларга кўра, деҳқонлар камида 260 миллион тонна дон — ўриб йиғиб олишлари керак. Кўпдан буён бундай мўл ҳосил етиштирилмаган эди. Бироқ мўл ҳосил катта муаммоларни ҳам келтириб чиқарди. Қишлоқ меҳнатчилари уни белгиланган муддатда йиғиштириб олишлари қийин. Ўрим-йиғим суръатларининг пасайиши эса ҳар куни икки миллион тонна доннинг нобуд бўлишига олиб боради. Хуллас, даладаги ҳосилни эмас, ўриб-янчиб олинганини, хирмонга тўкилганини ҳисобга олиш керак. Деҳқонлар ғоят аҳиллик билан, вақт билан ҳисоблашмай меҳнат қилаётганликларига қарамай, ўрим-йиғим мавсуми улар учун унча кўнгилдагидек бўлмаяпти.

Ҳозирги қийинчиликлар аввало шу билан боғлиқки, шаҳар қишлоққа кўп механизаторларни етказиб бермади. Саноат корхоналарининг раҳбарлари бараварига: «Биз хўжалик ҳисоби асосида ишлаяпмиз. Ҳар бир киши ҳисобда» дейишмоқда. Комбайнларнинг 20 фоизи ҳайдовчилар йўқлиги сабабли бекор турибди.

Айниқса, сабзавотни йиғиб олишдаги аҳвол оғир. Бу соҳада механизациялаш даражаси атиги 21 фоизни ташкил этади. Агар олдинги йилларда оталиқ ташкилотлари ёрдам берган бўлсалар — мамлакат хўжаликлари далаларида 700 минг шаҳарлик ишлар эди — ҳозир уларнинг сони камайиб 150 минг кишига тушиб қолди. Ҳозир ташвишли хабарлар олинмоқда, хўжаликларнинг раҳбарлари оталиқ ташкилотларнинг ёрдамини кута-кута, сабзавотни ерга қўшиб ҳайдаб юборишга мажбур бўлмоқдалар. Хўжалик ҳисоби зарур, буни ҳеч ким шубҳа остига олмайди, лекин шаҳар корхоналарининг раҳбарлари қишлоқ манфаатларини менсимасликлари тўғри эмас. Тор маҳкамачилик нуқтаи назаридан эмас, балки умумдавлат манфаатлари нуқтаи назаридан қаралса, бу алоҳида муҳим ишдир. Бунинг устига ишчиларнинг ўзлари ҳосилни йиғиштириб олишда иштирок этишга тайёрдирлар, деб таъкидлади СССР Министрлар Кенгашининг Раиси Н. И. Рижков яқинда Саратов авиация заводи жамоаси билан учрашган пайтида. Фақат уларни моддий жиҳатдан қизиқтириш керак.

Ҳозирги ўрим-йиғим яна бир нуқсонни очиб ташлади. Элеваторлар, омборлар мўл ғалла ҳосилини қабул қилишга тайёр эмаслиги маълум бўлиб қолди. Шу сабабли донни ташиб кетиш секинлашди. Бунинг устига 20 минг автомобиль етишмаяпти. Тўғри, дон тайёрловчиларга темирйўлчилар ёрдамга келдилар, улар донни бошқа элеваторларга ташимоқдалар. Лекин Темир йўл министрлиги жуда зўриқиб ишламоқда. Темир йўл министрининг биринчи ўринбосари В. Н. Гинькониннг гапларига қараганда, донни ташиб олиш учун министрликка яна 20 мингта дон ташийдиган вагон керак. Ҳозир эса цемент, минерал ўғит ташийдиган вагонлар, усти ёпиқ вагонлар дон ташиш учун қайта жиҳозланмоқда. Бу ортиқча харажат, албатта, лекин на илож, ҳосилни сақлаб қолиш керак.

Президиум мажлисида сўзга чиққан Министрлар Кенгаши Раисининг ўринбосари В. Гусев, ВЦСПС котиби М. Рижиков, СССР металлургия министри С. В. Колпаков ўрим-йиғим даврида мамлакатда фавқулодда ҳолатни жорий этишни маъқуллаб гапирдилар.

Н. И. Рижков мажлисга якун ясаб, ишни фавқулодда чоралар кўришгача олиб бормаслик керак, деди. Лекин қатъий ҳаракат қилмай бўлмайди. Барча босқичлардаги раҳбарларга нисбатан, уларнинг аҳволи ва лавозими билан ҳисоблашмай, ҳосил тақдирига дахлдор бўлган ҳамма кишиларга нисбатан талабчанликни ошириш лозим. Ўрим-йиғимга қанча зарур бўлса, шунча одамни жалб этиш керак. Жумладан студентларни ҳам жалб қилиш лозим. Бундан бошқа йўл йўқ. Автотранспорт муаммоси ҳам ҳал қилинади. Ташкилотлар ва корхоналар қайси идорага бўйсунишидан қатъи назар улардаги автомашиналарнинг 10—15 фоизини ўрим-йиғимга жўнатиш режалаштирилмоқда. Мудофаа министрлиги мамлакат хўжаликлари учун қўшимча автомашиналар ажратади. Ички ишлар министрлиги, Давлат хавфсизлиги комитети, Мудофаа министрлигини қишлоқ хўжалик юкларини ортиш ва туширишга жалб этиш мўлжалланди. Матбуот, радио ва телевидение ҳам ўрим-йиғимнинг боришини назорат остига олиб, камчиликларни очиб ташлаб, қолоқларни танқид қилиб, илғор тажрибаларни оммалаштириб, ҳосилни сақлаб қолишга ўз ҳиссасини қўшиши мумкин. Энг муҳими — етиштирилган ҳосилни биргаликдаги куч-ғайрат билангина йиғиштириб олиш ва сақлаш мумкинлигини унутмаслик керак.

С. ТЕЛЕПНЕВ,
ТАСС мухбири.

Москва.

ПАРТИЯДА ДЕМОКРАТИЯНИ РИВОЖЛАНТИРАЙЛИК

МОСКВА, 2 август. (ТАСС мухбири Р. Карякин). КПСС Марказий назорат комиссияси — партиянинг жазоловчи органи ҳам, прокуратураси ҳам эмас. Коммунистларни партия бюрократларидан, амалпарастлардан ҳимоя қилиш унинг асосий мақсадларидан биридир. КПСС Марказий назорат комиссиясининг раиси Б. К. Пуго журналистлар билан учрашувда сўзга чиқиб, шуни таъкидлади.

Жумладан, раис коммунистларнинг ҳимояланиши партия Марказий Комитети қандай ҳужжатларни қабул қилишига ва улар қандай бажарилишига боғлиқ бўлишини айтди. Айни Марказий Комитет фаолиятини назорат қилиш Марказий назорат комиссияси ишига асос қилиб олинган. Бунда у ўзини КПСС Марказий Комитетидан юқори қўймайди, унинг вазифаси партияда демократияни ривожлантириш соҳасида биргаликда меҳнат қилишдан иборат.

Марказий назорат комиссиясининг раиси КПСС XXVIII съезди партияни съездгача бўлган ҳолатидан, амалда янги партиядан ажратган марра бўлди, деган фикрни айтди. Унинг фикрича ана шу янги партия истиқболли партиядир. Комиссиянинг вазифалари КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия назорати комитетининг вазифаларига нисбатан ўзгарганлиги ҳам, унинг таркиби принципиал жиҳатдан ўзгарганлиги ҳам мана шу билан боғлиқдир. Ҳозирги вақтда ишчилар, деҳқонлар, зиёлиларнинг вакиллари КПСС Марказий назорат комиссиясида кўпгина партия ходимларининг ўрнини эгаллаганликлари бежиз эмас.

Б. К. Пуго, комиссия коммунистлардан тушаётган барча шикоятлар ва таклифларни, албатта, ҳал эта олмаслигини таъкидлади. Чунки КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Партия назорати комитети номига бир йилда салкам 60 мингта хат олинди ва уларнинг оқими камаяди, деб ўйлаш нотўғри бўлур эди. Комиссия раиси қуйи партия органлари тезроқ ишга киришишлари лозим деган истакни билдирди: марказ ҳар қанча истаса ҳам бажара олмайдиган вазифаларнинг бир қисмини улар ўз зиммаларига олишлари керак.

Журналистлар билан учрашувда шу йилнинг олти ойи ичида 370 мингга яқин киши ихтиёрий равишда КПСС сафидан чиққанлиги айтиб ўтилди. КПСС Марказий назорат комиссиясининг раиси буни мутлақо нормал жараён, деб ҳисоблайди. Партия КПСС XXVIII съездидан кейин ўз позициялари Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг позицияларига мос келмаслигини тушунган тасодифий кишилардан тозаланмоқда.

КПСС XXVIII СЪЕЗДИНИНГ ЯКУНЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ ФАОЛИЯТИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

беришни ғоят ёқтирадилар ва ўз фикрини энг сўнгги ҳақиқат деб ҳисоблайдилар. Биз мана шу барча иллатлардан қатъиян халос бўлишимиз даркор. Съезднинг **партия қурилиши территориал-ишлаб чиқариш принципини** сақлаб қолиш тўғрисидаги қарорлари алоҳида аҳамиятга эгадир. Унинг мухолифлари партиямиз аввал бошданоқ, дастлабки ишчилар тўгаракларниданоқ меҳнаткашлар партияси сифатида ташкил этилганлигини ва ривожланганлигини, улар билан мустаҳкам боғлиқ эканлигини унутиб қўймоқдалар. Ишлаб чиқаришда партия ташкилотларининг бўлмаслиги ҳозирги шароитда одамлар турмуш фаолиятининг энг муҳим соҳаларида партия таъсиридан амалда маҳрум бўлишини билдирган бўлур эди. Ваҳолонки, айрим жойларда шундай қилишга шошилмоқдалар.

Биз аҳоли истиқомат жойларида, энг аввало маҳаллаларда таъсирни кучайтиришимиз зарур. Халқ депутатларига ўтказилган сайлов тажрибаси ҳам бундан яққол далолат беради. Бизда, Шарқда, маҳаллалар алоҳида аҳамиятга эгадир. Кўпчилигимиз ана шу маҳаллаларда ўсиб, катта бўлдик ва шахснинг камол топишида, фарзандлар тарбиясида, энг яхши миллий анъаналаримизни, катта ёшдаги кишиларга ҳурматда бўлишда, меҳнатни севиш, жамоа туйғусини, заифлар ва фақирларни ҳимоя қилиш ва уларга ёрдам бериш, ижтимоий адолат туйғусини сақлаб қолишда маҳаллаларнинг аҳамияти қанчалик катта эканлигини аниқ-равшан мисолларда биламиз.

Кейинги вақтда Тошкент, Бухоро, Андижон вилоятларида маҳалла комитетларининг иши соҳасида муайян тажриба тўпланди. Бу тажриба ғоят қимматлидир. Бугун мен маҳалла комитетларининг барча раҳбарларига, барча фаолларга ва биринчи галда, ветеранларимизга уларнинг олижаноб ва беғараз меҳнати учун миннатдорчилик сўзларини айтмаслигим мумкин эмас.

Съезд **давлат органлари** — армия, милиция, суд, давлат хавфсизлиги комитетини **сиёсатдан ва мафкурадан** холи этишга қарши қатъий фикр билдирди. Бу масала атрофида кўп шов-шув, ҳар хил ақидапараст фикрлар айтилмоқда.

Ғарб демократияси тажрибасига таянаётганлар муғомбирлик қилаяптилар, деб ўйлайман. Ҳеч қаерда, Америкада ҳам, Бельгияда ҳам, Швейцарияда ҳам давлат ҳокимияти органлари ҳукмрон синф иродасидан мустақил эмаслар. Улар, бу нарса қандай ниқобланмасин, ғоявий таъсирдан холи эмаслар. Ҳукмрон партиялар — Америкадаги республикачилар ёки демократлар бўлсин, Англиядаги лейбористлар ёки консерваторлар бўлсин — булар ҳамиша ҳукмрон синф партияларидир.

Ғоявий тарғиботчилар қандай аталишидан қатъи назар, бир нарса равшанки, — улар у ёки бу сиёсатнинг, у ёки бу мафкуранинг тарғиботчиларидир. Армия ва ҳокимиятнинг бошқа органлари сиёсатдан ва мафкурадан ташқарида бўлмайди ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

Чилидаги 1973 йилги воқеалар — бунга яққол мисолдир. Бу сиёсатнинг унутиш мумкин бўлмаган энг оддий қонунларидир.

Кўп миллатли давлатимиз шароитида биринчи даражали, айтишим мумкинки, фавқулодда аҳамиятга эга бўлган энг муҳим масалалардан бири — бу **мамлакатни ташкил этувчи ҳар бир жумҳуриятнинг сиёсий суверенитети ва иқтисодий мустақиллиги** тўғрисидаги масаладир. Съезд бу жиҳатдан олға томон катта қадам қўйди.

Сиёсий маърузада, съездда қабул қилинган ҳужжатларда ҳар бир республика ўз территориясида жойлашган барча ишлаб чиқариш, табиий — хом ашё ресурсларига тўла эгалик қиладиган, уларни тасарруф этадиган ва улардан фойдаланадиган, у кўнгилли равишда марказ ихтиёрига ўтказадиган масалалардан ташқари, сиёсий, иқтисодий ва маънавий турмушнинг барча масалаларини мустақил ҳал этадиган суверен давлат бўлиши зарурлиги таъкидланади.

Янги Иттифоқ шартномаси ишлаб чиқилиши муносабати билан мана шу умумий қоидаларни эндиликда аниқ мазмун билан тўлдиришимиз лозим. Биз Иттифоқ шартномасига бир вақтнинг ўзида юқоридан — марказий органлар ва қуйидан — иттифоқдош республикалар тайёргарлик кўришлари лозим, деб ҳисоблаймиз. Айни пайтда жумҳуриятга устунлик берилиши даркор. Айни республика у қандай шартлар асосида Иттифоққа киришга, шартномани имзолашга рози эканлигини пировард натижада ўзи ҳал этиши керак бўлади. Ҳозир жумҳуриятимизда шундай шартноманинг бизга хос лойиҳасини яратаётган комиссия ташкил этилди.

Съезднинг биз учун алоҳида аҳамиятга эга бўлган бошқа ғоят муҳим кўрсатмаси ҳам шунга асосланади. Съезд КПССнинг ташкилий ва ғоявий бирлигини мустаҳкамлашга қаратилган муҳим қарорларни қабул қилар экан, айни пайтда иттифоқдош жумҳуриятлар Компартияларининг мустақиллигини ва тўла ҳуқуқлилигини ошириш зарурлигини ёқлаб чиқди.

Сизларга маълумки, мен съездда сўзлаган нутқимда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети кўпчилик аъзоларининг фикри ҳамда хоҳиш-иродасини ифодалаб, ушбу позицияни шундай изҳор қилгандим: «КПСС умумий ҳаракат режалари ва ягона Уставга, Марказий Комитетига эга бўлган жумҳурият Компартияларининг иттифоқидир». Бу амалда нимани билдиради?

Жумҳурият мустақиллиги ва суверенитети унинг Компартиясининг мақоми ҳам бошқача бўлишини тақозо этади. У марказ сиёсатини жойларда ўтказадиган КПССнинг шунчаки ҳудудий ташкилоти бўлиши мумкин эмас. Биз Ўзбекистон Компартияси бугунги кунда ҳам, келажакда ҳам ишчилар синфи, деҳқонлар ҳамда жумҳурият барча меҳнаткашларининг манфаатларини ифодалаши ва ҳимоя қилишини қатъиян айтамиз. Сайлаб қўйиладиган барча органлар ва алоҳида олганда ҳар бир коммунистнинг бутун фаолияти ана шу мақсадга бўйсундирилади. Компартиянинг маҳаллий шарт-шароитларнинг ўзига хос хусусиятларини, минтақамизнинг тарихий, маданий ва маънавий анъаналарини, жумҳуриятимиз ҳудудида яшаб турган барча кишиларнинг орзу-умидлари ва муддаоларини назарда тутувчи стратегия ва тактикаси бунга мос бўлиши керак. Бунда биз КПСС съезди ишлаб чиққан умумий дастури, мақсадларга, Устав талабларига, сиёсий йўлга асосланишимиз лозим.

Шу асосда ўз программавий ва норматив ҳужжатларимизни ишлаб чиқишимиз зарур. Бугунги кунда уларга нисбатан асосий ёндашувларни ишлаб чиқиш ва шакллантириш, иш тартибини ва уларни тайёрлаш муддатларини белгилаб олиш қатъий зарурат бўлиб қолди. Бу ҳақда кейинроқ тўхталиб ўтаман.

Съездда Компартия мақомини ошириш учун амалий қадамлар ташланди. Уставнинг 22-параграфига ҳуқуқларимизни кенгайтирадиган ва тўлдирадиган бир қанча ўзгартиш ҳамда қўшимчалар киритилди, иттифоқдош жумҳуриятлар Компартиялари мустақил ҳал қилиш ҳуқуқига эга бўлган масалаларни тартибга солиб турувчи нормалар олиб ташланди.

Жумҳурият Компартиялари вакилларининг сайлаб қўйиладиган марказий ва раҳбар органлардаги тенглиги таъминланди. Ўзбекистон Компартияси вакилларидан 19 киши КПСС Марказий Комитетининг аъзоси этиб, 12 киши Марказий назорат комиссиясининг аъзоси этиб сайланди. Улар жами 31 кишини ташкил этади. Марказий Комитет Сиёсий бюроси ва Секретариати составига, КПСС Марказий назорат комиссияси Президиумига биттадан вакилимиз сайланди. КПССнинг бундан аввалги сайлаб қўйиладиган марказий органларида Компартиямиз вакилларидан атиги 13 киши бўлганлигини, ҳисобот даври охирида эса фақат битта Марказий Комитет аъзоси қолганлигини қиёслаш учун эслатиб ўтмоқчи эдим.

КПСС XXVIII съезди умуминсоний **қадриятларнинг** синфий, партиявий, миллий, группавий ва бошқа шу каби қадриятлардан устунлигини эълон қилди. Бу, бир қарашда нореал кўринган фалсафий хулоса партия учун жуда катта сиёсий аҳамиятга эга. Чунки узоқ вақтлардан бери иш манфаатларини инсон манфаатларига қарама-қарши қўйиб келдик. Гарчи «Ҳамма нарса инсон учун, унинг фаровонлиги учун» шиори эълон қилинган бўлсада, амалда ҳар бир кишига катта давлат машинасининг бир ғилдираги ёки мурвати сифатида қараб келинган эди.

Бугун биз ушбу масалага бўлган нуқтаи назаримизни тўла ўзгартиришимиз, демак ўз амалий фаолиятимизни тубдан қайта қуришимиз лозим бўлади. Бизнинг барча партия, совет, давлат идораларимиз, барча кадрларимиз оддий бир ҳақиқатни ўзлаштириб олишлари керак: улар одамлар учун, уларнинг эҳтиёжлари ва юмушларини ҳал этиш, манфаатларини ҳимоя қилиш учун яшайдилар ва ишлайдилар. Агар қандайдир бир ташкилот одамларга кераксиз бўлиб қолса, у ҳеч кимга — партияга ҳам, давлатга ҳам керак эмас. Омма билан кундалик узвий алоқа боғлаш, одамларнинг эҳтиёжлари ва манфаатлари тўғрисида доимий ғамхўрлик қилиш билангина партиянинг обрў-эътиборини ва унга бўлган ишончни, партиянинг жамиятдаги раҳнамолик мавқеини тиклаш мумкин.

Бу ҳақда бежиз гапираётганим йўқ. Кўпгина ходимларимиз, шу жумладан, партия ходимлари ҳали ҳам қандайдир мавҳум режалар ҳамда суръатлар, қоғозбозлик тадбирлари билан яшаб келишмоқда. Одамларга амалда ғамхўрлик қилиш, масалан, уларга ер, томорқа ажратиб бериш, уй-жой қурилишида ёрдамлашиш иккинчи даражали бўлиб қолмоқда. Ҳатто кимлардир одамларнинг турмушини бирмунча енгиллаштириш, уларнинг энг долзарб эҳтиёжларини қондиришга қаратилган Президент Фармонларини бажаришга шошилишмаяпти.

Бу раҳбарлар, қандай даражада бўлишмасин, улар камтарроқ бўладиган, ниҳоят пастроқ тушадиган вақт аллақачон келган. Менинг бу гапларимни пўписа деб тушунманг, лекин бир нарсани таъкидламоқчиман: сизнинг рухсатингиз билан шуни айтаманки, бундай раҳбарлардан халқ юз ўгиради, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети ва Президент сифатида мен халқнинг хоҳиш-иродасига қулоқ соламан. Раҳбарлик қилишга бир марта ва бутун умрга мандат бериладиган вақтлар ўтиб кетди. Одамларнинг ишончи ва ҳурматини иш билан қозониш керак. Раҳбарлик қилиш ҳуқуқини одамларга ҳар куни ғамхўрлик кўрсатиш билан исботлаш лозим.

II.

XXVIII съезд якунларини танқидий мушоҳада этар эканмиз, бизнингча, фикрлар кураши, турли ёндашувларнинг тўқнашуви оқибатида кўп муҳим масалалар етарли даражада тўла очилмади ёки бутунлай четлаб ўтилди.

Сиёсий маърузада, Сиёсий бюро аъзоларининг миллатлараро муносабатлар муаммолари юзасидан қилган ҳисоботларида берилган силлиққина, кескин нуқталарни четлаб ўтувчи баҳолар бизни қониқтирмайди. Мамлакатимиздаги аҳвол ниҳоятда мураккаб. Болтиқбўйи ва Кавказ ортидаги, Молдавия ва Украина, Ўрта Осиёдаги, бошқа бир қанча минтақалардаги воқеалар бутун мамлакатимизни ларзага солиб турибди. Оммавий тартибсизликлар ва миллатлараро можаролар негизида қурбон бўлганлар, қочоқлар, вайронагарчиликлар бутун жамиятимизнинг ташвиши ҳамда дардига айланди.

Делегациямиз бевосита фожиали Ўш воқеаларидан — ҳали-ҳали охиригача аниқ ва қатъий сиёсий баҳо берилмаган воқеалардан сўнг съездга борди. Шу сабабли бу воқеалар ҳали ҳам ўз кескинлигини сақлаб қолмоқда. Мабодо эртага ушбу можаро жумҳуриятлараро можарога айланса нима бўлиши мумкин? Бу бутун Ўрта Осиёни, бутун мамлакатимизни парчалаб, портлатиб, бизни ўн йиллар орқага итқитиб юбориши мумкин. Зотан, яхши қўшничилик муносабатларини бир дақиқада бузиб юбориш мумкин, лекин бу муносабатларни чегалаш учун неча ўн йиллар ва асрлар керак бўлади.

Биз можаронинг кучайишига йўл қўймаслик, ур-йиқитларнинг қатнашчилари ва ташкилотчиларини аниқлаш учун узил-кесил, чора-тадбирлар кўрилиши, уларни совет қонунларига мувофиқ қаттиқ жавобгарликка тортиш учун қўлимиздан келган барча ишларни қиляпмиз ва қилаверамиз.

Миллатлараро нифоқ одамларнинг онгига сингаётгани, ёшларимизни маънавий жиҳатдан заҳарлаётгани энг даҳшатлисидир. Табиий ва адолатли миллий туйғу аста-секин миллатчилик туйғусига айланади. Миллий ғурур миллий устунлик ва афзалликка айланади, у ёки бу ирқ ёхуд миллатга мансублик гўёки бошқалар устидан афзаллик ҳуқуқини беради. Буларнинг ҳаммаси тарихда, шу жумладан Ўрта Осиёда бўлган. Бу воқеалар одамлар учун нималарга айланганлиги, қандай кулфатлар келтирганлиги яхши маълум.

Биз 70 йилдан кўпроқ давр мобайнида яхши қўшничилик қилиб, яшаб келдик. Шу вақт ичида жуда оғир — коллективлаштириш, уруш даврлари ҳам бўлди. Лекин биз биргаликда, қўлни-қўлга бериб, бир-биримизга ёрдамлашиб барча қийинчиликларни енгдик. Тақдиримизда туб бурилиш бўлаётган бугунги кунда, аҳилчилик билан биргаликда куч-ғайрат сарфлашимиз айниқса лозим бўлиб турган бир пайтда тўсатдан одамлар қалбига ғанимлик туйғулари суқилиб кира бошлади.

Буни нима билан изоҳлаш мумкин?

Ҳар бир одамнинг олижаноб, ҳалол, ўзига хос, инсоний фазилатлари кўп бўлади. Оғир вазият юзага келганида энг яхши кишилар одамларнинг келажаги учун, ўсиб келаётган бўлажак авлод учун ўзларини қурбон қилишлари тасодифий эмаску, ахир! Лекин ҳар бир кишининг қоронғу, худбинлик жиҳатлари ҳам бор. Ҳамма нарса бизнинг одамларда инсонийликни уйғотишимизга, улар қалбидаги қайси торларни чертишимизга боғлиқ.

Бизнинг тарғиботимиз ўз зиммасига олган энг юксак масъулият ана шу билан белгиланади. Биз тарихимиздаги хато, фожиали, ғайри инсоний воқеалар билан бир қаторда бутун ўтмишимизни ўчириб, уни қора бўёқ билан бўяб ташлаётган вақтимизда инсонлар қалбидаги маънавий асослар бузила бошлаган эмасмикин?

Биз мафкурадан четлаштириш деб аталган йўлга қизиқа бошлаганлигимиз, ғарбга хос энг ёмон намуналар, шаҳвоний ҳислар, истеъмолчилик, тайёрга айёрлик кайфиятлари, гўзал турмуш қолипларини ўйламай-нетмай тарғиб қила бошлаган ва ўрната бошлаганлигимиз натижасида жамиятимиз бир қисми маънавий, ахлоқий жиҳатдан бузилишининг сабаби шунда эмасмикин? Катта авлод вакилларининг ҳаммасини ақидапарастликда, фикр торлигида, маҳдудликда айблаб, шу тариқа катталарга бўлган ҳурматга путур етказганимизда эмасмикин? Ҳамма нарсаларни фақат моддий манфаатдорликка, ўзини ўйлаб ҳисоб-китоб юритишга бурганлигимиз, ахлоқий омилларни ҳақоратлаб, уларни бутунлай четга чиқариб ташлаб, зарар келтирмадикмикан? Фақат салбий материаллар билангина тўлиб-тошган оммавий ахборот воситаларимиз одамларнинг маънавий жиҳатдан ғазабланишларига ўзининг салмоқли ҳиссасини қўшмаяптимикан? Ҳозирги пайтда кинода ҳам, театрда ҳам, китобда ҳам, матбуотда ҳам барча қийинчиликларга қарамай, ўзи учун ҳам, бошқалар учун ҳам турмушни яхшилаётган, мақсади ва куч-ғайрати бўлган ижобий намунани, шундай инсон образини учратмайсан. Бундай одамларни биз далаларда, цехларда, қурилишларда учратамиз, бироқ, таассуфки, публицистларимиз фош қилишга берилиб кетиб, бундай одамларни кўришни, газетхонларга, томошабинларга, тингловчиларга намуна қилиб кўрсатишни истамаётирлар.

Кескинликнинг сабаблари душманлик ва тоқатсизликни авж олдираётган, ёшларни зўравонликка ундаётган ёвуз қора кучларга тегишлича зарба бермаётганлигимизда эмасмикан? Биз экстремистлар билан тўқнашишдан ўзимизни четга олишга интиляпмиз, қон тўкилган пайтдагина эсимиз жойига тушяпти.

Яқинда Тошкентда бўлиб ўтган воқеаларни олиб кўрайлик. Бу ерда биз митинглар ва намойишларда сиёсий ташаббусни қўлга олиб ўрганиб қолган, ана шу мақсадда ҳар қандай қийинчиликлардан, етилган муаммолардан, энг аввало ижтимоий муаммолардан, жиноятчиликнинг ўсишидан, фарзандларимиз армияда хизматни ўташ чоғида юз берган салбий воқеалардан, ҳатто турмушдаги қийинчиликлардан фойдаланиб, омманинг эҳтиросларини авж олдиришга кўникиб қолган муайян жиззаки арбобларнинг уринишларини кўриб турибмиз. Шуни айтиш кераккй, бундай ҳолларда ана шу шўринг қурғур «раҳбарлар»нинг ашаддий жиноятчилар ва безори унсурлар билан қўшилиб кетганлиги таъсир қилмоқда. Ҳар қандай кескинлик ва қарама-қаршилик, безорилик хатти-ҳаракатлари, талончилик, ур-йиқит ва қотилликлар учун қўл келади.

Ана шу хатти-ҳаракатлар замиридаги энг катта хавф, айтиш мумкинки, фожиа шундаки, ижтимоий хуружларни, одамларнинг норозилигини кейинчалик ҳеч қандай куч билан ўчириб бўлмайдиган, сон-саноқсиз ва ўнглаб бўлмайдиган кулфатлар, жудоликлар келтирадиган, ҳаммамиз учун энг қимматли нарса — бегуноҳ кишиларнинг қурбон бўлишига сабаб бўладиган ёнғин хавфини келтириб чиқарадиган миллатлараро тўқнашувлар ўзанига буриб юборишга уринишдир.

Биз бунга йўл қўя оламизми? Йўқ, бунга мутлақо йўл қўя олмаймиз. Ана шундай режаларни тузаётган ва аввало ёшларни ёвузлик билан шу йўлга ундаётган кишиларга нисбатан энг қаттиқ чораларни кўришни вазиятнинг ўзи талаб қилмоқда. Бундай кишилар ўзлари алдаган ва ғалаёнга келтирган одамларни зарба остида қолдириб, ҳар сафар ўзлари четда қолмоқдалар. Қонунларимиз, баъзан жуда юмшоқ жазо белгиловчи қонунларимиз панасига яшириниб, адолатли жавобгарликдан ва қасосдан қутилиб қолиш имкониятига эга бўлиш учун бундай ғаламислар ҳамиша бир четда юришларини фотосуратларда кўриш мумкин.

Биз эсда тутишимиз лозим бўлган энг муҳим нарса шундаки, ана шундай «раҳбарлар»да одамларнинг турмушини яхшилаш, уларни қандай қилиб тўйдириш ва кийинтириш, уй-жой ва бошқа барча зарур нарсалар билан таъминлаш, жамиятимизни моддий ва маънавий жиҳатдан янгилаш, Ўзбекистоннинг сиёсий ва иқтисодий мустақиллигини таъминлашга доир ҳеч қандай амалий таклифлар йўқ ва бўлиши ҳам мумкин эмас.

Буларнинг ҳаммасига чек қўядиган пайт келди, ахир. Бу соҳада биринчи навбатда меҳнат жамоалари, маҳалла комитетлари, одамларимизнинг осойишталиги ва хавфсизлигига, болаларимизнинг келажагига бефарқ қарай олмайдиган кишилар ўз сўзларини айтишлари керак. Ҳуқуқни муҳофаза қилиш идоралари ҳам бу соҳада ўз сўзларини айтишлари керак, албатта.

Съездда **партиянинг турли жамоат ташкилотлари ва норасмий ҳаракатлар билан ўзаро муносабатлари** масалаларига етарлича эътибор берилмади. Бу соҳада жипслашиш тўғрисидаги шиорлар билан кифояланиб бўлмайди, ахир. Жипслашиш яхши нарса, лекин қандай асосда жипслашиш керак? Бунинг устига жамоат ҳаракатлари ўзгариб бормоқда.

Улардан баъзилари аҳолининг у ёки бу табақалари манфаатларини, тил ва маданиятни ҳимоя қилишни, экологик жиҳатдан осойишталик учун курашишни ўз олдига мақсад қилиб қўйиб, одамлар учун зарур ишни ҳалол ва собитқадамлик билан бажармоқдалар, одамларнинг мададига сазовор бўлмоқдалар. Биз ана шундай ҳаракатлар билан фаол ҳамкорлик қилишимиз, уларни қўллаб-қувватлашимиз, улардаги энг яхши нарсаларни, одамлар учун жозибали жиҳатларни ўрганишимиз керак.

Бошқалари эса ўша шиорларни эълон қилиб ва шу шиорлар орқали аҳолининг маълум қисми мададига таяниб, ўзларининг дастлабки ваъдаларини тезда унутиб қўймоқдалар, партияга, Совет ҳокимиятига нисбатан мухолифлик йўлига ўтмоқдалар.

Афсуски, съезд бу масалаларда тактика ва стратегияни ишлаб чиқмади, умумий даъватлар билан чекланиб қолди, юз берган сиёсий вазиятда эса фақат шиорлар ва декларациялар билан иш чиқмайди, бу ерда қатъий ва принципиал позицияда туриш керак.

Съездда **партиянинг Советлар билан баҳамжиҳат ҳаракатлари** каби муҳим муаммо аниқ баён этилмади. Ҳокимият ваколатлари халқ ҳокимияти органларига топширилиши лозимлиги равшан. Лекин буни қандай шаклда амалга ошириш яхшироқ бўлади?

Съезд материалларида сайлов кампанияларида партия ташкилотларининг стратегияси ва тактикаси масалаларига жуда кам эътибор берилган. Ҳолбуки, сайловларнинг қийин ва ҳамиша ҳам бир хил бўлмаган сабоқлари мавжуд. Болтиқбўйидаги, Москва Советига, Ленинград Советига сайловларнинг сабоқлари наҳотки бизни ҳеч нарсага ўргатмаган бўлса? СССР халқ депутатларининг съездлари ҳам кўпгина саволларни ўртага қўймоқдаки, уларга ҳали жавоб берилгани йўқ.

Кўп миллатли давлатимизнинг келажаги, **янги Иттифоқ шартномаси** — жуда ўткир, биринчи даражали аҳамиятга молик масалалардир. Лекин съездда улар кенг таҳлил қилинмади.

Энг ачинарлиси шундаки, аслида Иттифоқ ва жумҳуриятлар билан ўзаро муносабатларимизнинг негизини ташкил этадиган ана шу шартномани ишлаб чиқишда жуда кечикиб қоляпмиз. Ахир бундай жиддий ишда синаб кўриш ва хатолар қилиш йўлидан бориш мумкин эмас.

Биз сўнгги вақтда ҳам турлича тажрибалар ўтказилишидан кўп жабр кўрдик. Бизни айниқса шу нарса ғазаблантирмоқдаки, жуда катта харажатлар учун ана шу ғояларнинг муаллифлари ҳеч қандай жавобгар бўлмайдилар.

Бизнингча, съездда **бозор муносабатига ўтиш масалалари** мутлақо қониқарсиз муҳокама қилинди, чала — ярим, айтилмай қолган гаплар кўп бўлди.

Бозор муносабатларига ўтиш—барча одамларнинг ҳаётий манфаатларига дахлли бўлган, уларнинг ҳаётини мутлақо янги ижтимоий шароитга кўчирадиган туб ижтимоий-сиёсий ўзгаришдир.

Шунинг учун ҳам ҳаракатларнинг ҳар томонлама асослаб берилган аниқ режалари, ана шундай ўтишнинг аниқ белгилаб қўйилган босқичлари бўлиши керак. Идора қилувчи сиёсий партия сифатида бизга энг аввало ижтимоий адолат қоидалари, меҳнаткашларни, аҳолининг барча қатламларини ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиш қоидалари муҳимдир.

Биз қатъий келишиб олишимиз керак: аввало бозор муносабатига ўтишнинг зарурлиги ва мақсадга мувофиқлигига халқни ишонтиришимиз, бундан одамлар нималарни ютишини, нималарга эга бўлишини кўрсатиб беришимиз керак. Агар биз шундай қила олмасак —ҳеч қандай ислоҳот бўлмайди. Норозиликнинг ижтимоий тўлқини ислоҳотни ҳам, унинг муаллифларини ҳам ювиб оқизиб кетади.

Жумҳуриятимиз учун аҳолининг ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилиниши масаласи айниқса ўткир бўлиб турибди. Бизда 9 миллион киши ёки аҳолининг 45 фоизи яшаш учун зарур бўлган энг кам миқдордан ҳам кам даромад олмоқда, бу ҳақда биз кўп гапирдик. Оилада болалар сони ҳам бизда икки баравар кўп, бунинг устига барча аҳолининг 47 фоизини 16 ёшгача бўлган болалар ташкил этади. Улар ота-оналарининг қарамоғида, ота-оналарининг ўртача иш ҳақи эса умуман мамлакатдагидан кам. Аҳоли қашшоқ қисмининг, ўқувчиларнинг, пенсионерларнинг, ҳозир иш тополмай юрган кишиларнинг ҳоли не кечади?

Бундай шароитда улар турмуш даражасининг пасайиб кетмаслигига қандай эришиш мумкин? Ахир олдимизда катта вазифа турибди, сайловолди ҳаракат дастуримизда халққа фаровонлигини ошириш ҳақида сўз берганмиз.

Бозорга ўтиш чоғида жумҳуриятнинг шу пайтдаги аҳволини, унинг халқ хўжалиги тузилмасини, одамларнинг турмуш даражаси ва тарзини ҳисобга олиш зарур. Одамларнинг истеъмол моллари ва хизматлар билан таъминланиш даражасини ҳам, ўртача иш ҳақи ва ўртача пенсия иттифоқдаги ўртача даражадан анча камлигини ҳам ҳисобга олиш зарур. Масалан, бизда гўшт, сут маҳсулотлари етишмаслиги сабабли аҳоли жон бошига йилига 167 килограмм нон истеъмол қилинади, мамлакат бўйича эса ўртача 130 килограмм нон истеъмол қилинади. Бинобарин, нон нархи оширилган тақдирда кўриладиган зарарни қоплаш системаси ҳам ана шу аҳволни ҳисобга олиши керак. Хуллас, бозор иқтисодиётига ўтиш чоғида бирорта ижтимоий табақа унутилмаслигига, аҳолининг асосий кўпчилиги пировард натижада албатта наф кўришига ишончимиз мутлақо комил бўлиши керак.

Бу бизнинг қатъий фикримиз. Жумҳурият ҳукумати ҳам бозорга доир таклифларимизни ишлаб чиқаётганда ва ҳимоя қилаётганда худди ана шунга асосланиши керак.

Съездда **ёшларга доир сиёсатга** кам эътибор берилди. ВЛКСМ Марказий Комитети котиби Владимир Зюкиннинг нутқи эътиборсизлик билан кутиб олинди. Партия съезди арафасида бўлиб ўтган комсомол съезди бизнинг ёшлар ҳаракатимизда қандай мураккаб, қийин муаммолар етилганлигини кўрсатди. Ўз ўринбосарлари тўғрисида, ўзининг келажаги ҳақида ғамхўрлик қиладиган партия бундай муаммоларни четлаб ўтолмайди.

Жумҳуриятимизда бу масалалар биз учун икки карра долзарброқдир. Чунки жумҳурият аҳолисининг ярмидан кўпроғи 30 ёшгача бўлган йигит ва қизлардир. Ижтимоий бесаранжомликдан, ишсизликдан, маориф, маданият ва спортнинг оддий базалари ҳам йўқлигидан айни кўпроқ ёшлар қийналадилар. Вазиятни беқарор қилиш ҳамда бошбошдоқлик ва тартибсизлик тўлқинида ҳокимият тепасига чиқиб қолишни режалаштираётган турли экстремист кучлар аввало ёшларга умид боғлашаётгани тасодиф эмас.

Шунинг учун бизга ёшларга доир ижтимоий кучли сиёсат, кенгайтирилган ёшлар программаси, ёшлар ҳаёти ва манфаатларининг барча жиҳатларини қамраб оладиган ёшлар тўғрисидаги қонун зарур. Агар жумҳурият партия ташкилоти ўз келажаги ҳақида чинакам жон куйдирса, ана шу масалаларда ташаббускорлик ва қатъият кўрсатиши лозим.

Съездда **аёллар тўғрисида** кўп гапирилди. Улар съезд ҳайъатига, бошқа ваколатли органларга сайландилар. Хотин-қизларнинг ҳуқуқлари, реал кафолатлари, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, оналаримизнинг, аёлларимизнинг, опа-сингилларимизнинг ишлаб чиқариш ва турмушдаги аҳволини енгиллаштиришга доир амалий чора-тадбирлар тўғрисида эса гапирилмади.

Жамиятнинг маданияти ва маърифати даражаси унинг хотин-қизларга муносабатига қараб белгиланади деган гап жуда тўғри. Бизда Ўрта Осиёда бу масала янада ўткирроқ бўлиб турибди. Яширишга ҳожат йўқ — бизда энг оғир ва зарарли ишлар билан хотин-қизлар шуғулланишмоқда, оила, болалар тўғрисидаги ташвишларнинг бутун оғирлиги уларнинг зиммасига тушмоқда. Хотин-қизлар аҳолининг ижтимоий жиҳатдан энг кам ҳимоя қилинадиган қисмидир. Ишлаб чиқаришда банд бўлмаган аҳолининг асосий қисмини хотин-қизлар ташкил этади. Уларнинг кўплари, биринчи навбатда кўп болали оналар жуда катта давлат аҳамиятига молик ишни бажармоқдалар, яъни болаларни тарбияламоқдалар, бироқ касал бўлганларида нафақа ҳам, қарилик пенсияси ҳам олмаётирлар.

Биз сайловолди Ҳаракат дастуримизда хотин-қизларнинг жамиятдаги аҳволини енгиллаштириш юзасидан катта чора-тадбирларни белгиладик. Бу соҳада дастлабки ишлар қилинди. Биз ишни охирига етказишимиз керак — гап бемор ҳомиладор аёлларни қўшимча овқатлантириш (миллатнинг генетик фонди шунга боғлиқ), шахсий ёрдамчи хўжаликда банд бўлган аёлларга меҳнат дафтарчаси бериш ва бошқа тадбирлар ҳақида бормоқда.

Аммо булар ҳам кам. Бу соҳада туб чора-тадбирларни амалга ошириш зарур. Бутун ижтимоий соҳани, биринчи навбатда оналик ва болалик билан бевосита боғлиқ бўлган тармоқларни тубдан қайта қуриш керак.

Бутун **маданият, соғлиқни сақлаш, маориф, турмуш соҳаси,** одамларнинг ҳаёти билан боғлиқ соҳаларнинг ҳаммаси ана шунга дахллидир. Съездда бунга ҳам тегишлича эътибор берилмади. Бизда болалар боғчалари, касалхоналар, туғуруқхоналар, мактаблар нақадар ачинарли аҳволда эканлигига бир қаранг.

Демак, ижтимоий жиҳатдан турмушни қулайлаштириш ишини айниқса қишлоқда олға силжитиш учун жумҳурият давлат бюджетининг, маҳаллий Советларнинг, корхоналар ва хўжаликларнинг, ҳайрия ташкилотларининг барча имкониятларини, барча маблағларини сафарбар этиш лозим. Шундай қилмасак, турмушимиз яхшиланмайди.

Яна бир нарса, ана шу вазифалар занжиридаги асосий халқа ҳисобланган муаллим, врач, маданият ходимининг ижтимоий аҳволи ҳақида тўхталиб ўтмоқчиман. Уларга нисбатан амалда қўлланиб келинган қолдиқ принципига ортиқча тоқат қилиб бўлмайди. Бу жумҳуриятнинг ҳозирги эҳтиёжларига ҳам, унинг тараққиёти истиқболига ҳам, ҳатто ўтмишдаги анъаналарга ҳам зиддир. Чунки Ўрта Осиёда қадим замонлардан буён муаллим, домла, табиб, энг ҳурматли одамлар эдилар. Ҳозир эса ҳар қандай сотувчи ёки қассоб улардан яхшироқ яшамоқда. Бундай оғишни, очиқдан-очиқ ижтимоий адолатсизликни тўғрилаш керак.

Съездда «Деҳқонларнинг аҳволи ва КПССнинг аграр сиёсатини амалга ошириш тўғрисида» махсус резолюция қабул қилинди. Уни фақат табриклаш керак. **«Қишлоқ хўжалигимизни** юксалтириш, **деҳқоннинг аҳволини** яхшилаш — бутун қайта қуришнинг ҳал қилувчи муаммосидир».

Аммо бу ҳужжатда ҳам, бошқаларида ҳам Ўрта Осиё республикаларининг ўзига хос хусусиятлари ва манфаатлари ҳисобга олинмаган. Бу ҳужжатда гап асосан ғаллакорлар ҳақида боради.

Тўғри, улар мамлакатни тўйдиришади. Лекин мамлакатни кийинтираётган пахтакор меҳнатининг аҳамияти ундан кам эмаску, мамлакат 8 миллион тонна пахта, 3 миллион тонна тола етиштиради. Бу жуда катта бойлик. Пахтакорларнинг муаммолари қишлоқ хўжалиги бошқа тармоқлари меҳнатчиларининг муаммоларидан кам эмас. Лекин уларга резолюцияда ҳам, умуман съездда ҳам тегишлича эътибор берилмади. Иш шу даражага бориб етдики, мамлакат ҳукуматида бевосита пахтачилик муаммолари билан ҳеч ким шуғулланмаяпти.

Хусусан гап **қўшимча сув манбалари** тўғрисида бормоқда. Қўшимча сув бўлмаса Ўрта Осиё тараққиётининг истиқболи йўқ. Ахир биз 10 миллион гектаргача ерни одамларга, бутун мамлакатга хизмат қилдиришимиз мумкин. Гап Орол муаммоси ҳақида, Сибирь дарёлари сувининг бир қисмини Оролга оқизиш тўғрисида бормоқда. Бу масалалар юзасидан Қозоғистон ва Ўрта Осиё беш жумҳурияти номидан съездга қўшма мурожаатнома ёздик. Бу масалалар сиёсий маърузага доир резолюцияда қисман акс этган бўлса ҳам, биз бундан тўла қаноатланмадик.

Демак, бу масалалар устида янада қатъият билан иш олиб бориш, уларнинг ҳал этилишига эришиш керак. Биз учун бу сиёсат масаласидир, турмушимиз, фаровонлигимиз масаласидир, ҳозир шу ҳудудда яшаётган 50 миллион кишининг келажаги тўғрисидаги масаладир.

Демократик ва марксистик платформаларнинг мазмуни теварагида ҳозир кўпгина саволлар туғилмоқда. Бизнингча съездда ана шу оқимларнинг шиорлари ва раҳбарларининг даъватлари орқасида нималар турганлигини, нималар биз учун мақбулу, нималарни қатъиян рад этиш лозимлигини тағин ҳам аниқроқ ва пухтароқ равшанлаштириб кўрсатиб бериш лозим эди. Шуни айтиш кераккй, марксистик платформанинг, демократик ҳаракатнинг социалистик йўлини танлаш, Октябрь инқилоби ва унинг идеалларини ҳимоя қилишнинг муқаррарлиги, ҳозир вужудга келаётган партиялар ва сиёсий ҳаракатларни таҳлил этишга ижтимоий-синфий ёндашув каби позициялари ҳар томонлама эътибор ва қўллаб-қувватлашга лойиқдир, съезднинг дастурий Баёнотини тайёрлаш чоғида ана шулар асосан ҳисобга олинди.

Шу билан бирга марксистик платформа бизнинг назаримизда схематизмдан холи эмас, ҳаётдан, меҳнаткашларнинг аниқ-равшан эҳтиёжларидан ажралиб қолган, амалда ижтимоий-иқтисодий режалар йўқ, яъни ҳозирги вақтда жамият бошидан кечираётган тангликдан қандай қилиб ва қайси йўл билан чиқиш кераклигига жавоб берилмаган.

Демократик платформа вакилларининг — КПСС сафларидан чиқмай партия ички турмушини демократиялаш учун, партиянинг очиқ бўлишини ҳимоя қилиш учун ҳамма ишни қилишни мақсад қилиб қўйган ислоҳотчи коммунистларнинг режаларида ҳам аслида ана шундай афзалликлар ва камчиликлар бор. Съезддан кейин партиямиз ичидаги ана шу икки йўналиш бирлашиб, «Правда» газетасининг 1 август сонида аслида ягона позициядан туриб фикр билдирганлиги бежиз эмас.

Бироқ демократик платформанинг ўзларини КПСС сафидан чиққан деб эълон қилган Шостаковский ва Лисенко каби раҳбарлари биз учун мутлақо мақбул бўлмаган ажрамачилик позицияларида туриб ҳаракат қилмоқдалар. Уларнинг тутган позициялари амалда корхоналарда, ташкилотларда, омма орасида аниқ-равшан сиёсий иш олиб боришдан онгли равишда ва атайлаб воз кечишга, аҳолининг ҳаётини таъминлашда етилган муаммоларни ҳал қилишда партиянинг сафарбар этувчилик ролидан воз кечишга ва партияни фақат сайловолди кампанияси билан, парламентда аввало ўз раҳбарлари вакиллигини таъминлаш билан шуғулланадиган сиёсий клубларнинг мавҳум уюшмасига айлантиришга қаратилган.

Бразаускас раҳбарлигидаги қайта ташкил этилган Литва Коммунистик партиясининг ҳозирги аҳволи бундай программа ва тактика нимага олиб бориши мумкинлигини яққол кўрсатиб турибди. Ҳозир ана шу партиянинг Марказий Комитети ва раҳбарияти қуйи партия ташкилотлари ва тузилмаларидан амалда ажралиб қолди, оммага таъсирини йўқотди.

Эртага бу партиянинг номи социалистик ёки социал-демократик партия деб ўзгартирилади, унинг программавий вазифалари ҳам ўзгаради ва амалда ўнг кучларга қўшилиб кетади, деб тахмин қилиш учун асослар бор.

III.

Мамлакат коммунистларининг олий анжумани бизга берган сабоқлар ана шулардан иборат. Кўпгина долзарб муаммолар съезд таҳлилидан четда қолди. Съезднинг асосий ютуқларидан бири шундаки, у граждан аҳиллиги ва сиёсий барқарорликка эришиш йўлида жамиятни жипслаштириш режаларини ишлаб чиқди. Съезд жумҳуриятнинг аниқ-равшан эҳтиёжларига мос келадиган ўз ҳаракат режаларини белгилаш ҳар бир иттифоқдош жумҳуриятнинг асосий қонуний ҳуқуқи эканлигини эълон қилди ва тасдиқлади. Ҳозирги вақтда бутун мамлакат учун ягона йўл-йўриқ йўқ эканлигини эътиборга олиш лозим. Москва, Ленинград учун яхши ҳисобланган режалар Тошкент учун, бошқа регионлар учун мақбул бўлмаслиги мумкин.

Бизга сиёсий ва иқтисодий мустақилликка эришиш учун маънавий жиҳатдан янгиланиш, ижтимоий адолат, Ўзбекистон аҳолиси муносиб турмуш шароитига эришиш учун жумҳурият коммунистларининг куч-ғайратларини сафарбар қилиш имконини берадиган **ўз ҳаракат режаларимиз** зарур. Социологик тадқиқот натижалари кўрсатаётганидек жумҳурият фаолларининг мутлақ кўпчилиги бу фикрга қўшилмоқда.

Кўп партиялилик шароитида қийинчиликлардан қутилиш йўлини кўрсатиб бера оладиган, оммани ишонтириб ва ўз орқасидан эргаштириб бора оладиган, ўзи таклиф этаётган режалар, бугун қилинаётган ишлар

(Давоми учинчи бетда).

КПСС XXVIII СЪЕЗДИНИНГ ЯКУНЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ ФАОЛИЯТИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши биринчи ва иккинчи бетларда).

— буларнинг ҳаммаси одамларнинг турмушини яхшилаш учун, уларнинг фаровонлиги йўлида амалга оширилаётганлигини исботлаб бера оладиган партиягина ғалаба қозонади. Одамлар бизга қарз берган ишонч муҳлати тугаб бормоқда. Беш йил ваъдалар билан ўтди, энди одамлар ортиқча кута олмайдилар, ҳозир ўтказилаётган иқтисодий тажрибаларга лоқайдлик билан қарай олмайдилар.

Ёдингизда бўлса, аҳоли Ўзбекистон Компартияси сайловолди ҳаракат дастурини маъқуллаб кутиб олган эди. Бу эса сайловда бизни одамлар ишонарли тарзда қўллаб-қувватлашига имкон берди. Ана шу ишончни оқлаш лозим.

Вазифа — сайловолди ҳаракат дастурига таяниб, жумҳурият Компартиясининг кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирларини ҳам, олис истиқболни ҳам ўз ичига оладиган аниқ режаларини ишлаб чиқишдан иборат.

Бу режаларга нималар киритилиши керак? Булар мафкура масалалари ҳам, ташкилий-партиявий масалалар ҳамдир. Лекин Компартиянинг режаларида ижтимоий-иқтисодий муаммолар асосий ўринни эгаллаши керак. Ҳозирги вақтда сиёсат ҳам, мафкура ҳам, миллий муносабатлар ҳам ҳаётнинг ўзи олдимизга қўяётган ижтимоий-иқтисодий масалаларда, ўткир муаммоларда бир-бирига туташиб кетмоқда. Буни ҳисобга олмаслик — партияни фаол турмушдан четлаштириш, ўзининг ноқобиллигини кўрсатиш демакдир.

Масала шундай қўйилмоқда: одамларнинг турмушини ҳақиқатан ҳам яхшилай оламизми, ёки яхшилай олмаймизми, ҳозир кўндаланг бўлиб турган муаммоларни ҳал қилишга улгурамизми, ёки улгурмаймизми? Булар озиқ-овқат, уй-жой, мактаб ва болалар боғчалари, соғлиқни сақлаш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, иш билан таъминлаш, ходимларни тайёрлаш, аҳолини маданий юксалтириш масалаларидир. Буларнинг ҳаммаси ҳозир бир тугунга қўшилиб кетган ва иқтисодиёт қаердалигини, сиёсат қаерда-ю, мафкура қаердалигини фарқлаб олиш мумкин эмас.

Ишлаб чиқариладиган режаларда амалга ошириладиган чора-тадбирларнинг устунлиги ва изчиллиги аниқ белгилаб қўйилиши керак. Ҳамма ишни бирдан бошлаб, муҳим иш барбод этилганлигини кўрсатувчи мисоллар тарихда кўп. Озиқ-овқат программаси, «Уй-жой» программаси, фан-техника тараққиёти умумиттифоқ комплекс программаси ва бошқалар худди шундай бўлди. Ана шу программаларга мувофиқ ҳозир Ўзбекистон ўзини ўзи нон, картошка, гўшт билан таъминлаши, соғлиқни сақлаш ва халқ маорифи муаммоларини бутунлай ҳал этган бўлиши керак эди.

Ўзининг вақтинчалик раҳбар эканлигини сезган, хўжакўрсинга шов-шув кўтариб, масъулиятни эса бошқалар зиммасига юклашга уринган кишиларгина бундай программаларни маъқуллашлари мумкин эди.

Ўзбекистонда одат тусига кирганидек биз, ҳаммамиз катта бир оиладек ўтириб, маслаҳатлашиб, ижтимоий-иқтисодий тараққиётнинг устун йўналишларини белгилаб олишимиз керак. Ҳақиқатда бажариш мумкин бўлган ишларнигина кўзда тутишимиз лозим. Ана шу ҳужжатни тузиш чоғида бу ишга худди шундай тарзда ёндашмоқ керак.

Бу соҳада бир қанча принципиал ёндашувлар борки, биз уларни равшанлаштириб олишимиз лозим.

Ўзбекистон Компартияси Олий Совет эълон қилган **жумҳурият иқтисодий мустақиллигини** аниқ-равшан мазмун билан тўлдиришни ўзининг бош вазифаси деб билади.

Бу бутун ҳаракат дастурининг асосий йўлидир. Жумҳуриятдаги ерости конларининг, табиат бойликларининг эгаси ким, уларни тасарруф этишга ким ҳақли, деган асосий масалаларни ҳал қилмай туриб, бозор иқтисодиёти томон реал ҳаракат қилиш беҳудадир.

Компартиянинг қатъий фикри шундайки, ер, унинг қаъридаги бойликлар, минерал хом ашё, табиат, сув ресурслари ва меҳнат натижалари фақат жумҳуриятнинг мулки бўлиб, бутун Ўзбекистон халқининг бойлиги ҳисобланади. Тармоқлар ва халқ хўжалиги комплекслари ҳам бевосита жумҳуриятнинг ихтиёрида бўлиши керак, улар жумҳуриятнинг иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлаши, жумҳурият бозорини зарур истеъмол моллари билан тўлдиришни таъминлаши, ташқи иқтисодий алоқаларни ривожлантиришга, иттифоқ ва жаҳон бозорига чиқиш ва унда мавқеимизни мустаҳкамлашга кўмаклашиши керак. Бу қоидалар ҳозир ишлаб чиқилаётган мулкчилик тўғрисидаги жумҳурият қонунида аниқ акс этиши лозим.

Тўғри, дастлабки пайтларда зарур заминни вужудга келтириш, биринчи навбатда валюта олиш учун пахтани ҳам, пиллани ҳам, қоракўлни ҳам, бошқа бойликларимизни ҳам сотишимизга тўғри келади. Лекин буларнинг ҳаммаси хом ашёдан иборат бойликларимизни тайёр маҳсулотга айлантириш учун пировард натижада ўзимизда замонавий пухта саноатни барпо этиш, бунинг учун чет эл техникаси ва технологиясини жалб қилиш учун сотилади.

Биз шуни аниқ тушуниб олишимиз keракки, фақат бойликларимизни сотиш ҳисобига яшаш — энг сўнгги чора бўлиб, бундай йўл ачинарли натижаларга олиб боради.

Биз ҳозир энг муҳим, долзарб муаммоларни ҳал қилиш тўғрисида ўйлабгина қолмай, фарзандларимиз, невараларимизга сувсиз, барбод этилган ерларни, нобуд қилинган табиатни эмас, балки ўлкамизга табиат сахийлик билан берган жуда катта бойликни мерос қилиб қолдириш учун ҳамма чораларни кўришимиз керак.

Ўзбекистон халқ хўжалиги ички тузилишини тубдан қайта қуришнинг ҳар томонлама режаларини ишлаб чиқиш иккинчи ғоят муҳим муаммодир. Унда биз биринчи навбатда иқтисодий тараққиётнинг саноатимиз хом ашё йўналишидан қутулишга имкон берадиган йўналишларни кўзда тутишимиз зарур. Олдимизга қўйилган мақсадга эришиш учун кўп миқдорда майда корхоналарни, чорроқ савдо, ишларни қисқа муддатда авж олдиришимиз керак. Бундай кичик корхоналар ривожланиши учун улар мамлакатнинг саноати ривожланган регионлари билан бевосита шартнома алоқаларидан фойдаланибгина қолмай, хорижий шерикларни ҳам жалб этишлари лозим. Бу эса одамларимизга замонавий технологияни, ишлаб чиқаришни ташкил этишнинг энг яхши тажрибасини ўзлаштириш, иттифоқ ва жаҳон бозорига фақат хом ашё билан эмас, айни пайтда тайёр маҳсулот билан чиқиш имкониятини ҳам беради.

Мулкчиликнинг якка давлат шакли иқтисодиётни сифат жиҳатидан янада ривожлантиришни, ижтимоий муаммоларни ҳал қилишни, фан-техника тараққиёти ютуқларини тезроқ жорий этишни таъминлашга қодир эмаслиги ҳозир мутлақо равшан бўлиб қолди.

Мулкчиликнинг хилма-хил шакллари — иқтисодиётни ривожлантиришнинг истиқболли йўлидир. Уни вужудга келтириш ва ривожлантириш учун мулкчилик барча турларига тенг шароит ва имконият яратиб берилиши керак.

Бизнингча, давлат мулки иқтисодиётнинг асосий тармоқларида: металлургия, ёқилғи-энергетика комплекси, ҳаво ва темир йўл транспорти, алоқа, магистрал қувурлар ва бошқа бир қанча тармоқларда етакчи позицияни эгаллаши лозим. Халқ истеъмол моллари ишлаб чиқарадиган кичик саноат корхоналарини, чорроқ савдо, маиший хизмат, умумий овқатланиш корхоналарини ҳамда аҳолига хизмат кўрсатиш билан шуғулланадиган бошқа корхоналарни кооператив, акционерлик мулкига, хусусий мулкка топшириш лозим. Миллий ҳунарлар ва халқ ҳунармандчилиги ҳам мулкнинг ана шу шаклларига ўтказилиши керак. Умумий қиймати 500 миллион сўм турадиган 5—6 мингта ана шундай корхона ва ташкилотни яқин вақт ичида сотиш учун имконият бор.

Жумҳурият **меҳнатга лаёқатли аҳолисини иш билан** оқилона ва самарали **таъминлаш** муаммосини ҳал этиш йўллари Ўзбекистон Компартиясининг ҳаракат режаларида алоҳида ўрин олиши лозим. Бу жуда катта сиёсий аҳамиятга эга бўлган ўта мураккаб масаладир.

Бозор муносабатига ўтилгач, бу масала тағин ҳам ўткир тус олади, аммо ҳозир муаммони қайд этишнинг ўзи камлик қилади. Ишнинг асосий қисми — бирма-бир ҳисобга олиш натижаларига асосланиб, собитқадамлик билан аниқ иш жойларини барпо этишдир. Мактабни ва махсус ўқув юртларини тамомлаган ёшларнинг тақдири, армиядан қайтиб келган йигитларнинг тақдири, болали аёлларнинг тақдири бу муаммонинг қанчалик муваффақиятли ҳал этилишига боғлиқдир.

Жумҳурият аҳолиси қатъий ишонаверсин, давлат унга кафолатли меҳнат қилиш ҳуқуқини, касб ўрганиш ва қайта тайёргарликдан ўтиш ҳуқуқини таъминлайди. Жумҳурият Компартияси аҳоли манфаатларини оғишмай ҳимоя қилиб, аҳоли ҳуқуқларини таъминлашнинг кафили бўлиши лозим.

Вазиятни тўғри баҳоламоқ керак. Яқин вақт ичида биз меҳнатга лаёқатли кишиларнинг ҳаммасини иш жойи билан таъминлай олмаймиз, одамларнинг бир қисми вақтинча ишсиз қолади. Бизнинг вазифамиз шундан иборатки, бундай одамлар ўзларини камситилган, турмуши барбод бўлган деб ҳис этмасинлар. Шу сабабли ўзларига боғлиқ бўлмаган сабабларга кўра меҳнатга жойлаштирилмаган кишилар расмий равишда, қонун билан белгилаб қўйилган тартибда ишсиз, деб тан олиниши ва улар зарур ижтимоий ёрдам олишлари керак. Ишсизлар мақоми кимларга нисбатан қўлланилишини, уларга моддий мадад ва ижтимоий ҳимоя қандай бўлишини фанимиз, ҳуқуқшунослар аниқ белгилаб беришлари керак.

Партия ташкилотлари, коммунист депутатлар ёшларни, айниқса қишлоқ ёшларини фан билан чамбарчас боғлиқ бўлган ишлаб чиқаришга жалб этиш ишига бошчилик қилишлари даркор. Бу масалада мудофаа комплекси ва «А» гуруҳи тармоқлари корхоналарининг жамоалари зиммасига алоҳида вазифа ва масъулият юкланади.

Биз ғалати вазиятга дуч келиб қолдик. Иш билан таъминланмаган аҳоли бор, иш бор, аммо иш жойлари банд эмас.

Ҳозир Тошкентдаги саноат корхоналарида ўн мингтадан кўпроқ бўш иш жойи бор. Фарғона шаҳрида авиация заводининг энг замонавий асбоб-ускуналари учдан бир қисми ишламай турибди. Фарғона, Олмалиқ ва Чирчиқ қурилиш трестларининг ҳар бирида 500—600 ишчи етишмаяпти. Бир қанча тўқимачилик корхоналари тўла қувват билан ишламаяпти.

Кадрлардан самара олиш учун уларни тайёрлашга маблағ сарфлаш лозим. Агар биз ҳақиқатан ҳам қашшоқлик ва қолоқлик кишанларидан қутулмоқчи бўлсак, ёшларни тайёрлаш билан жуда жиддий равишда шуғулланишимиз, замонавий касбни эгаллашда уларга ёрдам беришимиз керак. Бу соҳада хасислик ярамайди.

Бизга миллий кадрлар тайёрлашнинг махсус дастури керак, бу дастур:

— Умумий таълим мактабларида дарс бериш сифатини ошириш (ўқитувчиларни, методистларни қўшимча равишда моддий рағбатлантириш, махсус синфхоналар барпо этиш, олий ўқув юртларининг мактабларни оталиққа олишини йўлга қўйиш ва шу кабиларни;

— Энг истеъдодли болалар учун мактаблар очишни;

— Корхоналар билан мактаблар ўртасида сифат жиҳатидан янги муносабатларни жорий этишни;

— Ҳунар-техника билим юртларида хўжалик ҳисобини жорий этишни ва шу асосда оммавий касб кадрларини тайёрлаш сифатини кескин оширишни;

— Олий ўқув юртларида мутахассислар тайёрлаш системасини қайта қуришни, бу соҳага кадрлар тайёрлашнинг буюртма бериш усулини жорий этишни ўз ичига олиши керак. Дарвоқе, бу соҳада ҳозирнинг ўзидаёқ бирмунча иш қилинмоқда. Яқинда Фарғона давлат дорилфунунини, Бухоро медицина институтини, Нукус педагогика институтини ва шу кабиларни ташкил этиш ҳақида қарорлар қабул қилинди.

Жумҳуриятнинг юқори малакали миллий мутахассисларини тайёрлаш учун Иттифоқдаги ва чет эллардаги энг яхши марказларга ёшларни юбориш системаси аниқ ишлай бошлаши кераклиги ҳақида неча марталаб гапирилди.

Бизнинг **молиявий имкониятларимиз** чекланганлиги ижтимоий-иқтисодий тараққиётни секинлаштирувчи омил бўлиб қолмоқда. Шу сабабли бошқа жумҳуриятларнинг бўш турган пул маблағларини, ажнабий сармояни ўзаро манфаатли асосда жалб қилиш соҳасидаги ишни фаол ўтказиш лозим.

Ташқи иқтисодий сиёсатимизни тубдан ўзгартиришимиз керак. Ўзбекистондан ташқи бозорга одатдаги хом ашё билан бирга тайёр маҳсулот ҳам тобора кўпроқ миқдорда юбориладиган бўлиши лозим. Ажнабий фирмалар билан бирга корхоналар барпо этиш, уларда пахта, пилла, хом тери, мева, сабзавотларни чуқур қайта ишлашни йўлга қўйиш, мураккаб рўзғор техникасини ишлаб чиқариш ҳамда фан ютуқлари ва меҳнатни кўпроқ талаб қиладиган бошқа корхоналарни барпо этиш йўлини ўтказиш керак. Яқинда ташкил этилган Ташқи иқтисодий алоқалар давлат комитетининг имкониятларидан яхшироқ фойдаланиш, Министрлар Совети эса ташкилий масалаларни тезроқ ҳал қилиб бериши зарур.

Ноишлаб чиқариш соҳасининг имкониятларидан ҳали суст фойдаланилмоқда. Жумҳурият маиший хизматни, коммунал хўжаликни, халқ таълими ва маданиятни, соғлиқни сақлашни ривожлантириш даражаси жиҳатидан бошқа регионлардан анчагина орқада қолмоқда. Баъзан телевизор ёки холодильникнинг икир-чикир нуқсонларини тузатиш, кир ювиш ёки кийим-кечакни химиявий тозалаш каби ишлар гўё ҳал этиб бўлмайдиган муаммога айланиб кетмоқда. Бу эса аҳолини жуда норози қилиши табиий.

Ҳозир аҳолига хизмат қилиш соҳасида жуда оз киши — халқ хўжалигида ишлаб турганларнинг атиги 26 фоизи шуғулланмоқда. Биз ноишлаб чиқариш соҳаси тармоқларини жадал ривожлантириш орқали одамларни яқин вақт ичида янги иш жойлари билан таъминлабгина қолмай, шу билан бирга аҳолига ижтимоий-маиший хизмат даражасини анча кўтаришни ҳам таъминлай оламиз.

Ўзбекистон шароитида суғорма деҳқончилик қишлоқ хўжалигининг асоси бўлганлиги сабабли ҳозир **мавжуд экинзорлар сақланиб қолишини** таъминлаш бош вазифалардан биридир. Шу билан бирга унинг ҳосилдорлигини ошириш ва ерларнинг ирригация-мелиорация ҳолатини яхшилаш долзарб вазифа ҳисобланади.

Деҳқончилик-саноат соҳасини ривожлантириш қуйидаги йўналишлар бўйлаб: жамоат секторида — пахта ва унга ёндош экинларни етиштириш; шахсий секторда — асосан озиқ-овқат маҳсулотларини етиштириш йўлидан бориши керак.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотига ҳозирги талабни, айрим экинлар етиштиришнинг нақадар манфаатдорлигини ҳисобга олиш асосида маҳаллий шароитларни назарда тутиб, уларни оқилона жойлаштириш жуда муҳимдир. Келгуси йилда пахта толаси етиштиришни 1,4 миллион тоннагача ёки пахта етиштиришни тахминан 4 миллион тонна қилиб белгилаш вазифаси қўйилмоқда. Бу тадбир қўшимча равишда 100 минг гектарга яқин сувли ерни бўшатиб олиш, озиқ-овқат тармоқларини, деҳқончилик, фермерлик хўжаликларини ва аҳолининг шахсий хўжаликларига кўмаклашиш имконини беради.

Бултур **шахсий ёрдамчи хўжаликлар** ихтиёрида 225 минг гектар суғориладиган ер бор эди ёки жумҳуриятда ҳар бир хонадонга ўрта ҳисобда 0,10 гектар, Тошкент, Андижон, Фарғона вилоятларида атиги 0,06—0,08 гектар ер тўғри келди. Ҳозир томорқа участкаларини кенгайтиришга қўшимча равишда 166 минг гектардан кўпроқ ер ажратилди, шахсий чорбоғлар миқдори ўрта ҳисобда 0,18 гектаргача етказилди. Бу тадбир ижтимоий кескинликни бирмунча юмшатди ва озиқ-овқат экинлари ҳосилини етиштиришни кўпайтиришга кўмаклашди, бозорга ижобий таъсир қилди.

Биз шахсий ёрдамчи хўжаликларни ривожлантириш йўлини бутун чоралар билан қўллаб-қувватлайверамиз. Шу йилнинг охиригача ҳамма жойда, шу жумладан Фарғона водийсида **томорқа хўжаликлари ҳажмини камида 0,25 гектарга етказиш** вазифаси қўйилмоқда. Шахсий ёрдамчи, фермерлик ва деҳқончилик хўжаликларини ривожлантириш уй-жой муаммосини, аҳолини, айниқса хотин-қизларни иш билан таъминлаш муаммосини ҳал этиш билан бирга озиқ-овқат маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришда туб бурилиш ясайди. Бу эса жумҳурият аҳолисини боқиш ва озиқ-овқат маҳсулотларининг анчагина қисмини ташқарига чиқариш, аҳолининг даромадларини, унинг ижтимоий ҳимояланиш даражасини ошириш имконини беради. Шахсий секторда, томорқа хўжаликларида озиқ-овқат маҳсулотларини кўпроқ етиштиришни йўлга қўйиш шу маҳсулотни етиштирувчиларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш, уларнинг моддий-техникавий таъминоти ва етиштирган маҳсулотни сотиш масалаларини кўндаланг қилиб қўймоқда. Район, вилоят ва жумҳурият миқёсидаги қишлоқ хўжалик маҳсулотини якка тартибда етиштирувчиларнинг уюшмалари тарзидаги жамоат ташкилотлари бу вазифаларни бажара олган бўлур эди.

Қишлоқ хўжалигини юксалтириш, озиқ-овқат дастурини рўёбга чиқариш аввало **деҳқонларнинг жамиятдаги ижтимоий-иқтисодий аҳволини** тубдан яхшилашга боғлиқ. Деҳқонларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш, деҳқонни ернинг ва ўз меҳнати натижаларининг хўжайини сифатида қарор топтиришда фаол ёрдамлашиш — барча коммунистларнинг энг муҳим вазифасидир.

Ўтган йили пахта учун берилган қўшимча ҳақнинг асосий қисми ишчилар билан колхозчиларнинг иш ҳақини оширишга ишлатилди. Бу тадбир қишлоқ меҳнаткашларининг меҳнат ҳақини ошириш, четдан иш кучи жалб этишдан воз кечиш ва энг муҳими терим ишларини механизациялаш даражасини кескин кўтариш имконини берди. Бундан буён ҳам ҳосилни ўз вақтида йиғиштириб олишдан ишчилар ва колхозчиларнинг моддий манфаатдорлигини таъминлаш лозим. Шу мавсумда қўшимча ҳақни ҳисобга олиб терилган ҳар килограмм пахта учун тўланадиган ҳақни 25 тийингача етказиш, шунга мувофиқ равишда пахта териш машиналарини ҳайдовчи механизаторларнинг меҳнатини ҳам рағбатлантириш масаласи кўриб чиқилмоқда.

Биз **қишлоқнинг ижтимоий ободончилиги** масалаларини ҳал этишда қишлоқ аҳолисидан анчагина қарздор бўлиб қолганмиз. Шу кўрсаткичлар жиҳатидан қишлоқликлар шаҳарликлардан бир неча ҳисса орқада туришибди. Жумҳурият ҳукумати бу масалаларни ҳал этишда кескин, сезиларли силжишларни таъминлайдиган тадбирларни ҳал этиб, амалга ошириш вазифасини ўз зиммасига олиши лозим.

Келгусида **уй-жой муаммосини ҳал этишга** катта эътибор бериш керак. Маълумки, жумҳуриятимиз уй-жой билан таъминланиш жиҳатидан мамлакатда охирги ўринлардан бирида турибди — умуман мамлакатда бир киши ҳисобига 16 квадрат метр уй-жой тўғри келса, бизда 11,9 квадрат метр уй-жой тўғри келади. Бизнинг қишлоқлардаги уй-жойларни олиб кўрсангиз, унинг анчагина қисмини замонавий уй-жой деб бўлмайди. Уларнинг кўпчилиги гуваладан ва пахсадан қурилган лойсувоқ уйлар бўлиб, табиий газ, ичимлик сув, канализация, марказий иситиш шохобчаси билан таъминланмаган.

Ҳозирги вақтда жумҳуриятда қишлоқ аҳолисининг ичимлик сув билан таъминланиши ўрта ҳисобда 52 фоизни, газ билан таъминланиш эса атиги 18 фоизни ташкил этади.

Қишлоқ аҳолисини ичимлик сув ва газ билан таъминлашдаги аянчли қолоқликни тугатиш учун яқинда қабул этилган Ўзбекистон ССР Президентининг Фармонида бир қанча амалий чора-тадбирлар белгиланди. Уч йил мобайнида қишлоқ жойларида сув таъминоти ишлари ҳажми 3 баравар, газлаштириш ишлари ҳажми 4 баравар ортиши керак. Шу масалалар юзасидан белгиланаётган режа олис истиқболда ҳам ривожлантирилиши лозим.

Уй-жой қурилишини янада ривожлантириш масалаларини ишлаб чиқиш чоғида якка тартибда уй-жой қуришга устунлик берилиши керак. Албатта, алоқа йўлларини ўтказиш, ободончилик, ижтимоий инфраструктура объектларини барпо этиш ишларини давлат ўз зиммасига олиши лозим. Буни халққа рўй-рост айтиб қўйиш керак. Шу билан бирга аҳолини бинокорлик материаллари билан таъминлаш соҳасидаги ҳолат кўнгилдагидек эмас, жойларда қилинаётган катта суиистеъмолларга эса мутлақо йўл қўйиб бўлмайди.

Шу билан бирга биз кўп болали оилаларни, ногиронларни ва аҳолининг бошқа ночор гуруҳларини молиявий ёрдамсиз қолдира олмаймиз. Айни шу соҳада маҳаллий Советлар йўқсиллар ва болаларнинг ижтимоий кафолотини таъминлашлари, уларни бозор муносабатларининг қийинчиликлари таъсиридан ҳимоя қилишлари лозим.

Жумҳуриятимиздаги **соғлиқни сақлаш** соҳасида жиддий ислоҳотлар қилиш лозим бўлиб қолди. Аҳолига тиббий хизмат сифатини яхшилаш учун бутунлай янгича ёндашувларни ишлаб чиқишимиз керак. Аввало касалликларнинг олдини олиш ҳамда аҳолининг соғлом турмуш тарзини шакллантириш дастурини аниқ белгилаб чиқиш, даволаш-диагностика ёрдами сифатини ошириш, кадрлар тайёрлашни такомиллаштириш зарур.

Мактаблар ва болалар муассасаларининг ҳолати ҳақида алоҳида гапирмоқ керак. Болалар — халқимиз анъаналарининг ифтихори, ҳар бир оила турмушининг асосий маъноси бўлиб келди, ҳозир ҳам шундай ва келажакда ҳам шундай бўлиб қолади. Чамаси, КПССнинг бутун тарихи давомида биринчи марта партия XXVIII съезди «Таълим, фан ва маданият соҳасидаги сиёсат тўғрисида» махсус резолюция қабул қилганлиги, партиянинг жамиятимиз маънавий турмуши муаммоларига устун даражада муносабатда бўлиши зарурлиги биринчи бор айтилганлиги тасодифий ҳол эмас. Биз учун, Ўзбекистон Компартияси учун бу масаланинг аҳамияти жуда катта. Зеро, биз мактабларимиз, касалхоналаримиз, маданият муассасаларимиз нақадар ачинарли аҳволда қолганлигини ўз кўзимиз билан кўриб турибмиз.

Агар биз маънавий турмуш соҳасига қолдиқ муносабатнинг ярқоқсиз гирдобидан чиқа олмасак, иқтисодиётнинг ҳозирги аянчли аҳволини ҳеч қачон тузата олмаймиз, одамларнинг муносиб яшашлари учун шароит ярата олмаймиз.

Гап **халқ таълими, маданият, фанни** ривожлантиришнинг мутлақо янги концепцияларини ишлаб чиқиш зарурати ҳақида бораяпти, бу хусусда бизнинг тарихий меросга, мактабгача тарбияга, ўрта ва олий мактабга таалуқли бир қанча дастурларимиз бор. Бироқ улар молиявий ва моддий ресурслар билан тўла-тўкис таъминланган тақдирда, уларни рўёбга чиқариш партия комитетлари учун ҳам, Советлар учун ҳам жуда муҳим аҳамиятга молик иш бўлиб қолган тақдирдагина ўз самарасини бера олади.

Ниҳоят, жумҳурият учун керакли мутахассисларни ақлий, маънавий, жисмоний жиҳатдан тарбиялаш муаммоларига тузукроқ эътибор бериш, бу ишни гўдаклик ёшидан бошлаб, истеъдодли болалар ва ёшлар учун зарур шароитни яратиб бериш керак.

Биз **инсоний турмуш маданияти** руҳида тарбиялаш учун оиланинг аҳамияти ва обрў-эътиборини оширишга катта умид боғлаяпмиз. Инсонпарварлик, яхши қўшничилик руҳини қайтадан тиклаш, халқларимизга азалдан хос бўлиб келган маънавий урф-одатларни қарор топтириш учун меҳнат жамоаларининг тажрибаси ва кучидан, афғор оммадан кенгроқ фойдаланиш зарур.

Маданият соҳасида Компартия олдида идоралар ва ташкилотларнинг ҳукмронлигини бартараф этиш, жумҳуриятда яшовчи барча халқларнинг маданиятини тенг ҳуқуқли ривожлантиришга кафолат бериб, уларнинг бир-бирларини бемалол баҳраманд этишлари, Совет Ўзбекистонининг кўп миллатли ва инсонпарвар маданиятини ҳозирги дунё маънавий турмушига тўла-тўкис жалб этиш учун эркин ижодкорлик шароитини яратиб қўйиш вазифаси турибди.

Шу муносабат билан яна бир жиддий масалага тўхталиб ўтмасликнинг иложи йўқ. Кейинги вақтларда биз негадир «байналмилалчилик» сўзини камроқ тилга олаяпмиз. Албатта, унинг эски тушунчаси, миллатлар қўшилиб кетади, деган сунъий ақидапарастлик йўл-йўриқлари, жумҳуриятларнинг миллий хусусиятларини, ўзига хослигини инкор этиш тарзидаги тушунчаси биз учун мақбул эмас. Аммо, фақат шу сабаб билангина кўп миллатли давлатимиз халқлари ўртасидаги дўстлик ва тенг ҳуқуқли ҳамкорликни мустаҳкамлашга қаратилган, кейинги вақтларда кучайган ҳаддан ташқари хатарли айирмачилик, миллий мумтозлик ва алоҳидалик кайфиятларининг табиий муқобили бўлган қоидалардан воз кечишимиз ярамайди-ку, ахир.

Жумҳурият — ҳаммамиз яшайдиган уй, ундаги барча кишиларнинг миллатидан, тилидан, динидан қатъи назар, уларнинг умумий хонадонидир. Унда яхши қўшничилик муносабатларини сақлаб ва мустаҳкамлаб, бир-бирининг маданияти ва тилини, миллий анъаналари ва одатларини ҳурмат қилиб, ягона оила тарзидагина яшаш мумкин. Модомики, ҳозир айрим кишилар ўртасига совуқчилик тушиб, бирмунча хафачилик бошланган экан, биз жумҳуриятимизнинг келажаги бўлган фарзандларимиз айни янги маънодаги байналмилалчилик қоидалари руҳида ўсиб, тарбияланишлари учун ҳамма ишни қилишимиз керак.

Бу муаммони ҳал этиш учун мактаблар, олий ўқув юртлари, комсомол зиммасига — ёш авлодни тарбиялаш билан бевосита ёки бавосита шуғулланаётган давлат ва жамоат муассасалари зиммасига катта масъулият тушади. Мактаб программаларига Ўзбекистонда яшовчи халқлар тил, маданият анъаналарининг бутун бойлигини очиб берадиган предметлар ва дарсларни киритиш масаласини ўйлаб кўришлари зарур.

Қайта қуришда **зиёлиларнинг** ўрни жуда катта. Ижодий, илмий ва муаллимлик фаолияти билан шуғулланувчи кишилар халқ олдидаги ўз масъулиятларини сезишлари керак, ёзувчи, олим, врач, рассомнинг ҳар бир ижодий қадамини Компартия қўллаб-қувватлаши шак-шубҳасиздир.

Хуллас, бир талай муаммолар ҳал этилиши лозим. Янги, шу жумладан маҳаллий шароитларга мос келадиган ёндашувлар зарур. Ниҳоят, иттифоқдош республикалар марказнинг буйруқбозлигидан халос бўлишлари, тўла мазмунли мустақил ҳаёт кечиришлари лозим.

Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон раҳбарларининг яқинда Олмаотада бўлиб ўтган учрашувини янги сиёсий тафаккур шаклларидан бири жумласига қўшса бўлади. Кейинги вақтларда ташкилотларимиз бошқа жумҳуриятлардаги касбдошлари билан тобора кўпроқ бевосита алоқа ўрнатмоқдалар. Ана шундай ўзаро алоқаларни ривожлантириш Ўзбекистон халқларини ижтимоий-иқтисодий ва маънавий ривожлантиришнинг ўткир муаммоларини муваффақиятлироқ ҳал этиш имконини беради.

IV.

Ўзбекистон Компартиясининг ўз норматив ҳужжати ёки **мақоми**ни ишлаб чиқиш тўғрисидаги масала ҳам биз учун принципиал масаладир. Шуни айтиш керакки, ўтказилган социологик сўроқ давомида масаланинг ўзи равшан таърифлаб берилмаганлиги сабабли кўп кишилар бундай ҳужжатнинг ғоясини КПСС Уставига зид бўлган қандайдир бир нарса деб тушундилар.

Шу муносабат билан Компартия мақомини тайёрлаш учун асос қилиб олинадиган қоидаларга батафсилроқ тўхталиб ўтиш зарур, деб ҳисоблаймиз. Умуман КПССнинг янги Уставини тан олиш шу қоидаларнинг энг биринчиси бўлиши шубҳасиз. Биз унинг нормаларига амал қилишга мажбурмиз.

Шу билан бирга биз КПСС таркибидаги Ўзбекистон Компартиясининг мақомини, унинг партия марказий идоралари билан ўзаро муносабат принципларини, шу муносабатларни тартибга солувчи нормаларни аниқ белгилаб олишимиз керак.

Биз ўз ҳуқуқ доирамизда мустақил тартибга соладиган масалалар хусусида ҳам ўз фикримизни равшанлаштириб олишимиз лозим. Компартиянинг раҳбар ва марказий органлари ваколатлари ҳамда вазифалари тўғрисидаги, Қорақалпоғистон республика ташкилотининг мақоми тўғрисидаги ва шу каби масалаларни назарда тутаяпман. Ана шу жиҳатдан мақомнинг қоидалари Уставнинг **партиянинг ташкилий тузилиши тўғрисидаги** бўлимига табиий қўшимча бўлур эди.

Шу муносабат билан **сайлаб қўйилган партия органларининг ишини ташкил этишда** ҳам мутлақо янги ёндашувлар зарур. Қуйи партия бўғинларига **имкони борича мустақиллик** берилиши керак. Юқори комитет бюросининг қуйи ташкилотларга тааллуқли қарорлари албатта уларнинг иштироки билан ҳамда масалани ҳал қилиш учун ташкилотнинг ўз ҳуқуқ доираси етишмаган ҳолларда ёки унинг ҳаракатлари Программа ва Устав талабларига, съездлар ва конференцияларнинг, партия комитетлари пленумларининг қарорларига зид бўлган ҳоллардагина қабул этилиши керак.

КПСС Уставининг 11-бандини амалга ошириш муносабати билан бир қанча амалий чоралар кўрилиши зарур. Шу бандга мувофиқ партия аъзосининг айни бир вақтда иккитадан ортиқ партия комитетига ёки назорат комиссияларига сайланишига йўл қўйилмайди. Жумҳуриятнинг сайлаб қўйилган партия органлари таркиби КПССнинг янги Устави қабул қилинишидан аввал шаклланган эди. Ҳозир эса коммунистларнинг анчагина қисми айни бир вақтда учта, баъзилари эса ҳатто тўртта сайлаб қўйилган органнинг аъзоси бўлиб туришибди. Бу масалаларни барча вазиятларни ҳисобга олиш асосида ҳал қилиш зарур, токи ҳар бир ҳолатда коммунист энг кўп фойда келтира оладиган партия органлари таркибида қоладиган бўлсин.

Шу ўринда яна бир гапни айтиб ўтмоқ керак. КПСС съездига тайёргарлик кўриш ва жумҳуриятдаги ҳисобот-сайлов кампанияси давомида биз сайлаб қўйилган органлар таркибида ишчилар ва оддий колхозчиларнинг муносиб вакиллигини таъминлашга муваффақ бўлган эдик. XXVIII съездда қатнашган делегациямиз таркибида 40 фоиздан кўпроғи ишчи ва колхозчилардан иборат бўлганлигини ва бу кўрсаткич уларнинг умуман партиядаги улушидан икки ҳисса кўплигини айтиш кифоя.

Партия комитетларининг таркибини тартибга солиш чоралари мана шу вакилликнинг камайишига олиб бормаслиги, балки, аксинча, уни мустаҳкамлаши жуда муҳимдир. Келгусида эса бу масалаларнинг ҳаммаси бизнинг мақомимизда норматив тарзда таъминланиши керак. Эҳтимол, ишчи ва деҳқонларнинг партия ташкилотлари таркибидаги салмоғига мувофиқ равишда улар учун ҳатто норма белгилаб қўйиш ҳам мумкин бўлар.

КПСС съездининг қарорларига мувофиқ партиянинг асоси, партиялилар оммаси хоҳиш-иродасининг бевосита ифодачилари бўлмиш **бошланғич партия ташкилотларининг аҳамиятини ошириш ва обрў-эътиборини мустаҳкамлаш** юзасидан аниқ чора-тадбирлар кўришимиз зарур.

Ҳозир ёндашувларни тубдан ўзгартириш керак. Бошланғич партия ташкилотининг коллективдаги ва истиқомат жойидаги иши **мазмуни ва самарадорлиги** унинг **жанговарлик мезони** бўлиб қолиши лозим.

Бошланғич бўғинларимиз ўз жамоалари ва аҳолининг етилган ижтимоий-иқтисодий муаммоларини ҳал этиш йўллари тўғрисидаги таклифларни ишлаб чиқиб, совет ва хўжалик идоралари олдига қўйишда ташаббусни ўз зиммасига олсалар, шу ҳолдагина бошланғич партия ташкилотларининг обрў-эътибори амалий равишда ошган бўлади. Улар бу масалаларда қатъият кўрсатишлари лозим, меҳнаткашларнинг ва аҳолининг, ҳар бир аниқ инсоннинг Конституцияга ёзиб қўйилган ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари бузилган барча ҳолларда уларни юксак принципиаллик билан ҳимоя қилишлари зарур.

Съезд аҳоли яшайдиган жойларда партия ташкилотларининг таъсирини кучайтириш зарур деб ҳисоблади. Социологик тадқиқот ўтказиш учун анкета орқали бўлиб ўтган савол жавоб натижалари ҳам кўпчилик делегатларимиз, партия фаоллари шу фикрда эканликларини кўрсатди.

Албатта, КПССнинг янги Устави қабул қилингунча ҳам асосан пенсионер коммунистларни бирлаштирувчи территориал партия ташкилотлари тузилган эди. Бироқ ҳозир гап бу ташкилотларнинг принципиал янги мақоми, улар фаолиятининг тубдан ўзгарган шакллари ва усуллари ҳақида бормоқда. Бу нарса аввало партия ташкилотларининг аҳоли билан янада мустаҳкам алоқа ўрнатиши зарурлиги билан боғлиқдир, партиянинг сайловдаги ғалабаси кўп жиҳатдан аҳолининг кайфиятига боғлиқ.

Шу сабабли биз энг эътиборли, энг ҳурматли коммунистлар истиқомат жойидаги ишга қўшилишлари, зарур бўлган ҳолларда ўша ердаги партия ҳисобига ўтишлари керак, деб ҳисоблаймиз. Коммунистларнинг ҳам жамоада, ҳам истиқомат жойида икки ёқлама бириктирилиши мақсадга мувофиқ бўлиб чиқиши ҳам мумкин деб ўйлаймиз. Шаҳар, район партия комитетлари территориал бошланғич ташкилотларни қарор топтиришга ва мустаҳкамлашга жуда зўр эътибор беришлари лозим.

Биз мақомда бошланғич партия ташкилотларини тузиш тартибини аниқлайдиган, уларнинг тузилиши ва вазифаларини белгилайдиган нормаларни таърифлашда Ўзбекистон Компартиясининг ўзига хос хусусиятини, яъни бошланғич ташкилотларимизнинг 60 фоизга яқини партиянинг 15 дан камроқ аъзоси ҳисобда турадиган оз сонли ташкилотлар эканини эътиборга олишимиз керак.

Шу сабабли **партия ташкилотлари секретарларининг кенгашларини** тузишга ёндашувларни белгилаб олиш биз учун айниқса муҳимдир. Аммо бу юқоридан мажбуран қабул қилдириладиган тузилиш эмас, балки манфаатлари муштарак бўлган бошланғич ташкилотларнинг территория ёки тармоқ доирасидаги ихтиёрий бирлашмаси бўлиши лозим.

Бизнинг назаримизда, принципиал сиёсий масалаларда ягона позицияни ишлаб чиқиш шу тузилмаларнинг бош вазифалари бўлиши керак. Сиёсий кампанияларни ўтказишда, айниқса халқ депутатлари Советларига сайловлар, бошқа йирик сиёсий маросимларни ўтказиш даврида партия ташкилотларининг куч-ғайратларини бирлаштириш

(Давоми тўртинчи бетда).

КПСС XXVIII СЪЕЗДИНИНГ ЯКУНЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ ФАОЛИЯТИНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши биринчи, иккинчи ва учинчи бетларда).

лозим. Партия ташкилотлари ихтиёрида қоладиган маблағдан самарали фойдаланиш, жамғармалар тузиш, фойда келтирадиган тижорат фаолиятини уюштириш соҳасида биргаликда ҳаракат қилиш керак. Юқори партия органларига ўз вакилларини биргаликда кўрсатиш ёки тавсия этиш зарур.

Чамаси, биз секретарлар кенгашлари раисларининг тегишли партия комитетларидаги вакиллигини таъминлайдиган, уларнинг бошқа партия тузилмалари билан муносабатларини тартибга соладиган нормаларни пухта ўйлаб кўриб, мақомда акс эттиришимиз зарур.

Ўзбекистон Компартиясида аъзолик тўғрисидаги қоидаларни таърифлашга пухта ёндашиш зарур. Бошланғич партия ташкилотларининг партияга қабул қилиш масалаларини узил-кесил ҳал этишлари тўғрисида КПСС Уставида бериб қўйилган ҳуқуқига шак келтирмаган ҳолда ўз мақомимизда бу ҳуқуқни тегишли шаҳар, район партия комитетининг, бошланғич партия ташкилотининг позициясига қўшилмаслигини далил-исботлар билан изҳор этиш, бу масалани йиғилишда такрор кўриб чиқишни таклиф этиш ҳуқуқи билан ҳам тўлдириш зарур, деб ҳисоблаймиз. Шунга мувофиқ равишда мана шундай ҳолатларда партия ташкилоти такрор кўриб чиқиб ўз қарорини тасдиқлагандан кейингина уни кучга кирган, деб ҳисоблаш лозим. Сафларимизга сиёсий иш учун етилмаган, тасодифий кишилар кириб қолишига тўсқинлик қиладиган бошқа чора-тадбирларни ҳам кўзда тутиш зарур.

Партия сафларидан чиқариш тўғрисидаги масалаларни кўриб чиқиш чоғида ҳам шаҳар, район партия комитетларининг бошланғич партия ташкилоти қарори такрор кўриб чиқилгунча уни тўхтатиб туриш ҳуқуқи ҳам, чамаси, шу тарзда амал қилиши лозим.

Мақомнинг **Совет ҳокимияти идораларида коммунистларнинг ишлаши** тўғрисидаги бўлими жуда пухта тайёрланиши керак. Биз шу бўлимда таърифлаб бериладиган нормалар **бутун ҳокимиятни халқ депутатлари советларига топширишни** жадаллаштиришга кўмаклашмоғи лозим.

Партия комитетининг биринчи котиби ва Совет раиси лавозимларини бир киши бажариши тўғрисидаги масала — жуда муҳим масаладир. Ҳар қандай дори-дармон каби бу ҳам вақтинчалик воситадир. Аммо ҳозир партия органларини совет идоралари билан қарама-қарши қилиб қўйишга баъзан эса буларнинг бевосита мухолифлигига йўл қўймаслик учун бу восита сақлаб қолиниши керак. Афсуски, мана шундай фактлар бор. Ҳар бир ташкилот ўз манфаатинигина ўйлаб иш тутишига йўл қўйиб бўлмайди. Бу нарса умумий ишимиз учун ҳалокатлидир.

Бироқ партия комитетларининг Совет раислари қилиб сайланган кўпчилик биринчи котиблари ўз партиявий лавозими устунлигига асосланишларига биз қўшила олмаймиз. Уларнинг кўплари партия комитетларининг биноларини доимий иш жойи қилиб олиб, кўпгина хўжалик, ижтимоий соҳа вазифаларини партия аппаратлари орқали ҳал қилиб келмоқдалар. Эҳтимол улар шундай қилишга одатланиб қолишгандир, аммо бу — нотўғри.

Бутун ҳокимиятни тўла-тўкис Советларга топшириш — сиёсий ислоҳотнинг энг катта йўналишидир, бинобарин, бу соҳада ҳеч қандай чалакам-чатти чоралар, айниқса эгри-бугриликлар бўлмаслиги керак. Аксинча, бу масалани жадаллаштириш учун партия органининг бутун тажрибасидан, бутун кучи, обрў-эътиборидан фойдаланиш керак.

Яқинда Марказий Комитет бюроси жумҳурият партия комитетлари ва маҳаллий Советларнинг вазифаларини фарқлаб қўйиш, сиёсий системада Советларнинг мавқеини ошириш тадбирлари тўғрисидаги масалани махсус муҳокама қилди. Қабул этилган қарорда ҳақиқий ҳокимият органлари бўлмиш Советларнинг мавқеига етарли баҳо бермаслик қайта қуриш жараёнларига халақит беради, партия комитетларининг обрў-эътибори пасайишига олиб боради, деб таъкидланди.

Партия комитетлари жамиятнинг иқтисодий-ижтимоий, маънавий тараққиёти муаммоларига оид сиёсий ишланмаларни ўз ихтиёрида қолдириш билан бирга бу соҳадаги режалар фақат сиёсий усуллар билан ҳал этилишига ҳаракат қилишлари керак. Советларга депутат қилиб сайланган ва уларнинг раҳбар органларида ишлаб турган партия гуруҳлари (фракциялари)га бирлашган коммунистларнинг мувофиқлаштириб турадиган ҳаракатлари орқали, қонун қабул қилиш ташаббуси билан чиқишдан иборат конституцион ҳуқуқдан фойдаланиб, омманинг ишончини қозониш орқали шунга эришмоқ керак.

Айни шундай иш тажрибаси бор ва бу тажриба эътиборга, умумлаштиришга, ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга лойиқдир.

Чунончи, Тошкент шаҳридаги Ленин район партия комитети райондаги ишларнинг аҳволини ҳамда меҳнаткашларнинг ва аҳолининг фикрини таҳлил этиш асосида район партия ташкилотининг фаолият дастурини ишлаб чиқди. Район партия конференциясида маъқуллангандан кейин бу дастур яқин даврда ва истиқболда районни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришга оид аниқ чора-тадбирларни белгилаш учун расмий таклиф сифатида район Советига берилди.

Бухоро, Қашқадарё вилоят, Тошкент, Денов шаҳар, Ворошилов район ва бошқа бир қанча партия комитетлари сиёсий концепцияларни ишлаб чиқишни ўз ихтиёрларида қолдириб, Советлар билан вазифаларни фарқлашга, уларнинг ташаббусини ривожлантиришга ва ишда уларга мустақиллик беришга дадил киришдилар. Мана шундай ёндашув Советларнинг мавқеини оширади, улар тўла ҳуқуқли ҳокимият ва бошқарув органлари эканликларини тобора кўпроқ намоён этмоқдалар.

Биз дастурий ва норматив ҳужжатларда **кадрлар сиёсатининг** асосий муаммолари хусусида аниқ-равшан йўл тутишимиз керак. Бу ўринда позициямиз қуйидагича: биз кадрлар масалаларида номенклатурага хос расмий ёндашувлардан, партия органларининг буйруқбозлик-маъмуриятчилик якка ҳокимлигидан қатъиян воз кечамиз.

Партия комитетлари ва ташкилотлари фақат партия ходимларига нисбатангина кадрлар масалаларини тўла ҳуқуқ билан ва узил-кесил ҳал этадилар. Совет, давлат хўжалик лавозимларига келганида шуни айтиш керакки, булар батамом ва узил-кесил тарзда давлат ҳокимияти ва бошқарувининг тегишли органлари ихтиёрига берилиши керак. Наманган, Самарқанд вилоят партия комитетлари ва бошқа вилоят комитетлари бу ишни ҳозирнинг ўзидаёқ бошладилар.

Бундан партия комитетлари ва ташкилотлари у ёки бу органлар ва ташкилотлар, ҳар қандай лавозимларга номзодларни танлаш, тавсия этиш ва улар учун ташвиқот юритишдек ўз ҳуқуқидан воз кечади, деган маъно сира-сира келиб чиқмайди. Бу аввало, сиёсий йўлимизни амалга оширишга бевосита боғлиқ бўлган лавозимларга таалуқлидир. Аммо фақат тавсия этиш ва ташвиқот юритиш керак. Илгари бўлганидек, кадрлар масалаларини ҳал этишда қатъият билан ўз ҳукмини ўтказиб бўлмайди.

Ўзбекистон Компартияси учун янги шароитда илгаридан мавжуд бўлган ва жамиятни демократиялаш жараёнида пайдо бўлаётган **оммавий ижтимоий-сиёсий ташкилотлар билан** ўзаро муносабатлар масалалари катта ва муҳим аҳамият касб этади. КПСС Уставида бўлганидек, бизнинг мақомимизда ҳам ана шу муносабатларни тартибга солиб туришнинг асосий қоидалари баён қилинган бўлиши керак.

Хўш, бу ўринда гап нима ҳақда бормоқда?

Аввало касаба уюшмалари, бошқа оммавий ижтимоий ташкилотлар, ветеранлар ва хотин-қизлар жамоатчилиги билан ўзаро муносабатларда қарор топган буйруқбозлик ва ўз ҳукмини ўтказиш усулларидан тенг ҳуқуқли шерикликка, уларнинг ташаббусларини қўллаб-қувватлашга, уларнинг асосланган талаблари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда партиявий таъсирнинг бутун кучидан фойдаланишга қатъият билан ўтиш керак.

Бошқа оммавий жамоат ташкилотлари орасида **комсомол** тўғрисида алоҳида тўхтаб ўтиш керак. Бу ғоявий-сиёсий жиҳатдан партияга жуда яқин, унга қондош ташкилотдир.

Комсомол жўн бўлмаган даврни ўз бошидан кечирмоқда, .. буни ВЛКСМнинг яқинда бўлиб ўтган съезди ҳам яққол кўрсатди. Комсомолни қайта қуриш, ўзгартириш юзасидан иш бошланди. Комсомол ўзи учун ҳал қилган энг асосий масала — ВЛКСМ билан КПССнинг ғоявий ва сиёсий жиҳатдан боғлиқлиги сақлаб қолинганлигидадир. Бу партия учун ниҳоятда муҳимдир.

Шу билан бирга биз Ўзбекистон комсомолини партиянинг дастёри деб билиш, уни жумҳурият ёшларининг якка вакили деб билишдек одатдан воз кечишимиз керак. Ёшлар ўртасидаги вазият ҳозир бир хил эмас ва биздан катта эътиборни талаб этади. Кўп партиялилик вужудга келиши жараёнида ёшларнинг янги ташкилотлари ҳам тузила бошланди, ёшларни ўз томонига оғдириб олиш учун ғоявий ва сиёсий кураш авж олдириб юборилди.

Ана шундай шароитда эскича иш юритиш ёш авлоддан маҳрум бўлиб қолиш, ўз келажагиқ, партия келажагини йўқотишни билдирган бўлур эди. Ёшлар ўртасида сиёсий таъсир учун курашда биз комсомол ташкилотларига ҳар жиҳатдан мадад беришимиз керак.

Бошқа **партиялар** билан муносабатларга келганда, шуни айтиш керакки, ҳали жумҳуриятда бундай муносабатлар таркиб топгани йўқ. Шунинг учун ҳам ҳозир ана шу муносабатларнинг асосий белгилари ҳақидагина гапириш ўринли бўлади.

Бунинг моҳияти шундаки, Ўзбекистон Компартияси социалистик йўлни эътироф этадиган жамиятдаги барча амалий, соғлом кучлар билан ҳамкорликка тайёрдир. Лекин бу партия учун ўзгармас бўлиши лозим бўлган принциплар ва мақсадларга дахл қилмаслиги керак, албатта.

Айни вақтда мавжуд тузумни зўравонлик билан ағдариб ташлашни мақсад қилиб қўйган, экстремизмни дастур қилиб олган, ўз хатти-ҳаракатлари билан ўткир ижтимоий жанжаллар чиқараётган, ирқий ва миллий мумтозликни тарғиб қилаётган, миллатлар ўртасига нифоқ солаётган ташкилотлар ва ҳаракатлар билан ҳамкорлик қилиш у ёқда турсин, балки улар фаолияти учун ҳуқуқий негизнинг ўзи ҳам бўлмаслиги керак, деб ҳисоблаймиз.

КПСС Уставига қўшимча тарзда мақомда Ўзбекистон Компартиясининг **мафкуравий вазифаларини** амалга оширишнинг асосий қоидаларини баён этиш эҳтимол тўғри бўлади.

Бу масалада қайси жиҳатлар биз учун асос бўлиши керак?

Ҳокимиятга якка бошчиликдан воз кечиш партия марксизм-ленинизм асосларидан, социалистик йўлдан ва коммунистик идеаллардан воз кечади деган маънони сира англатмайди.

Аммо янгича тарихий шароитда мафкуравий ишни янгича олиб боришимиз, ўзимизнинг ғоявий позицияларимизни янгича ҳимоя қилишимиз керак. Аввало биз ўтмишда зўрлаб тиқиштирилган кўр-кўрона ақидапарастликдан, қуруқ ва ҳис-туйғусиз расмиятчиликдан қатъиян воз кечишимиз керак. Ўшанда ҳаётдан ажралиб қолган, меҳнаткашларнинг асл эҳтиёжлари ва манфаатлари билан боғланмаган икки-уч мафкуравий, сийқаси чиққан сўз ҳадеб такрорланаверар эди.

Инсонпарвар, демократик социализмни бунёд этишни мақсад қилиб қўйган партиямиз шу мақсадга эришиш йўлларини машаққат билан қидирмоқда. Биз сиёсий истиқболни аниқ-равшан тасаввур этишимиз, янги жамият бунёд этишнинг аниқ йўлларини кўра билишимиз лозим. Биз ижтимоий фанлардан худди ана шуни кутмоқдамиз.

Шунинг учун ҳам аввало **партиявий илмий муассасалар ва ўқув юртлари** фаолиятини тубдан янгилаш зарур.

Назаримизда ҳозир ишлаб турган партия тарихи, диншунослик ва атеизм институтлари негизида ижтимоий-сиёсий муаммолар институтини тузиш мақсадга мувофиқдир. Жумҳурият ҳаёти учун долзарб бўлган масалаларни теран ишлаб чиқишга қодир бўлган, содир бўлаётган жараёнлар ва ҳодисаларга холисона таъриф бериб, партия комитетлари ва ташкилотларига тақдим этадиган, воқеаларнинг кечишини фараз қиладиган, оқилона ечимлар тавсия этадиган система зарур.

Олий партия мактаби, Министрлар Совети ҳузуридаги раҳбар кадрлар малакасини ошириш институти, жумҳурият комсомол мактабининг мавқеи ва ўрни ҳам, фикримизча, янгича бўлиши лозим. Коммунистик партияга командирлар эмас, балки инсоншунослик касблари, яъни сиёсатшунослар, тарихчилар, психологлар, журналистлар, файласуфлар, менежерлар, хуллас малакали мутахассислар зарур. Бу ўринда гап кадрларни тайёрлаш ва қайта тайёрлашни тубдан қайта кўриб чиқиш хусусида бормоқда.

Вазифа партия ходими касбини муайян тарзда инсонийлаштиришдан иборатдир. Сиёсий воқеликнинг даъватига муносиб жавоб беришга қодир бўлган раҳбар кадрларнинг сифат жиҳатдан янги авлодини тарбиялашимиз зарур.

Шуни алоҳида таъкидлашимиз керакки, биз очиқ партиявий илмий ва ўқув марказлари бўлишини истаймиз. Бу марказларнинг дарвозалари барча коммунистлар учун, энг асосийси, янгича қарашлар ва янгича ғоялар учун очиқ бўлиши керак. Бу марказлар сийқаси чиққан ақида ва лавозим пиллапояларидан холи бўлиши лозим.

Шу хусусда тегишли таклифлар ҳозирнинг ўзидаёқ бор. Биз юқорида тилга олган учта муассаса негизида раҳбар кадрлар тайёрлаш юзасидан ижтимоий-сиёсий марказ тузиш тавсия этилмоқда. Фикримизча, ишни пайсалга солмасдан шундай қилиш керакки, токи сентябрь ойида Компартиянинг янги муассасалари иш бошласин.

Агар умуман **мафкуравий иш** ҳақида гапирадиган бўлсак, биз уни чекланганлик ва бўшашувчанлик ҳолатидан чинакам сиёсий курашга, айтиш мумкинки, ғоявий жангга отлантиришимиз керак. Фикрлар хилма-хиллиги шароитида тарғиботчиларимиз сокин хоналардан кўчалар ва майдонларга чиқишлари ва фаол курашчиларга айланишлари лозим. Коммунистлар митингларга келишиб, ғоявий душманлар билан юзма-юз туриб жанг қилган, оммани ишонтирган, уни ўз ортидан эргаштирган пайтлардаги анъаналарни тиклайлик, дастур қилиб олайлик.

Биз коммунистлар ва диндорлар, партия, совет органлари ва диний бирлашмаларнинг бундан буён ҳам ҳамкорлик қилиши тарафдоримиз. Инсон фаровонлиги йўлида, тоқатсизликка, нифоққа қарши, фуқароларнинг қонуний манфаатлари камситилишига қарши ҳамкорлик қилиш тарафдоримиз. Чет эллардаги ватандошларимиз билан муносабатларни яхшилаш, улар билан рисоладагидек маданий алоқаларни йўлга қўйиш лозим.

Партия комитетларининг **оммавий ахборот** воситалари билан ҳамжиҳатлиги сифат жиҳатдан янги босқичга кўтарилиши керак. XXVIII съезднинг тегишли резолюцияси, матбуот тўғрисидаги янги қонун ва энг асосийси, ижтимоий-сиёсий ҳаётдаги ўзгаришлар матбуотда ишлаётган ва матбуот билан мулоқотда бўлаётган коммунистлардан эски ёндашувларни кўп жиҳатдан қайтадан баҳолашни талаб қилмоқда.

Биз, ниҳоят, одамлар фикрининг, манфаатлари ва ниятларининг хилма-хиллиги шароитида яшашни, мақбул тарзда муросага келишни ўрганиб олишимиз керак. Аммо биз баъзан матбуотдан кимларнингдир нафсонияти йўлида фойдаланишга, ҳаётдаги жўн бўлмаган ҳодисалар ва жараёнларга бир томонлама баҳо бериш ёки нотўғри талқин қилишни тиқиштиришга мутлақо қаршимиз.

Жумҳуриятдаги матбуот воситалари структурасини такомиллаштириш тўғрисида ҳам ўйлаб кўриш керак. Ўзбекистонда яшаётган миллатлар тилларида чиқаётган газеталар ва журналларга эҳтиёж ортиб бораётганини, халқ депутатлари Советларининг мавқеи кучайиб бораётганини ҳисобга олиш керак. Ҳар бир нашрнинг фойда олиб ишлаши ҳам муҳимдир. Мафкуравий комиссия ва Марказий Комитет бўлими бу хусусда конкрет таклифлар тавсия этишлари керак. Агар улар оммавий ахборот воситалари ходимлари бўлган коммунистлар билан биргаликда матбуот ҳақидаги жумҳурият қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш ташаббусини ўз қўлларига олсалар, тўғри бўлур эди.

Редакциялари жумҳуриятдан нарида бўлган нашрларни Тошкентда чиқариш хусусида ҳам аниқ-равшан фикрга келиш керак. Биз КПССга ҳуруж қилаётган нашрларни, халқнинг руҳий ва маънавий қадриятларига ҳамда анъаналарига зид бўлган нашрларнинг Компартиянинг матбаа базасида босилишига йўл қўйиб бўлмайди, деб ҳисоблаймиз. Биз партия босмахонасида партияга қарши, ғаразгўйлик билан танлаб олинган далиллар ёки шубҳали фактлар кўпайтирилишига рози бўла олмаймиз.

Қонун лойиҳаси тақдим этиш ҳуқуқидан фойдаланиб, матбуотда, кинода, телевидениеда **Ўзбекистон халқларининг ахлоқий ва маънавий қадриятларини** ҳимоя қилиш тўғрисидаги таклифни Олий Советга тавсия этиш зарурати бор, деб ўйлаймиз.

Агар маданиятимизнинг таниқли арбоблари турмушга истеъмолчилик нуқтаи назаридан қараш, қабиҳлик, зўравонлик тарғиботи тарқалиши хусусида лом-мим дейишмаётган экан, бундан Коммунистик партия дарғазаб бўлган китобхонлар ва томошабинларнинг овозини эшитмаяпти, деган маъно келиб чиқмайди. «Ўзбекфильм» тамғаси билан хотин-қизларга нисбатан нотўғри ва беҳурмат муносабат тарғиб этилаётган экан, кўпдан-кўп видеосалонларда беҳаёлик учига чиққан экан, наҳотки биз бунга бепарво қараб тураверсак.

Шунга ишончимиз комилки, фуқароларнинг, айниқса ёш авлоднинг ўз характерига кўра халқнинг маданий, маънавий ва ахлоқий анъаналарига зид бўлган материалларнинг нашр этилиши ва намойиш қилинишидан муҳофаза этилишига барча қонуний воситалар билан кафолот берилиши керак. Жумҳурият ҳукумати ҳузурида ана шу масалалар билан шуғулланадиган махсус жамоат-давлат кенгаши тузиш тўғрисида таклиф бор.

Телевидение ва радиоэшиттиришларни демократиялаш тўғрисидаги масала ҳам худди шу сингари долзарб масала бўлиб турибди. Мафкуравий комиссия ва Марказий Комитет бўлимлари Ўзбекистон ССР Давлат телевидение ва радиоэшиттириш комитетига унинг фаолиятини СССР Президентининг 1990 йил 14 июлдаги Фармонига кўра қайта тузишда зарур ёрдам беришлари керак.

Партия матбуоти тўғрисида гапирадиган бўлсак, партия комитетлари ўз нашрларига ишчан редакция кенгашлари ва коллегияларини шакллантиришда ёрдам беришлари зарур. Бу кенгашларда профессионал журналистлар билан бир қаторда обрўли меҳнаткашлар, хўжалик ходимлари, фан ва маданият арбоблари, сайлаб қўйиладиган партия органларининг аъзолари бўлиши керак. Бу мақолалар ва эшиттиришларда жамоат фикрининг ранг-баранглигини акс эттиришга, матбуотни гуруҳбозлик майллари ва ўринсиз даъволардан холи этишга ёрдам беради.

Мақом тайёрланаётгани муносабати билан Ўзбекистон Компартиясининг **пул маблағлари ва мулки** тўғрисидаги масалалар жиддий тарзда пухта ўйлаб кўрилиши керак. Кам сонли бошланғич ташкилотлар салмоғи кўплигини, қишлоқдаги партия ташкилотларининг моддий имкониятлари заифлигини ҳисобга олиб, шундай норматив дастурларни вужудга келтиришимиз керакки, улар партияга аъзолик бадалларидан тушаётган маблағлар, партия ташкилотларининг ноширлик ва ишлаб чиқариш-хўжалик фаолиятидан тушаётган даромадлардан жуда самарали фойдаланишга имкон берсин.

Компартиянинг молиявий аҳволи ва моддий ресурслари ҳақида гапирар эканмиз, шуни таъкидлаш керакки, бу ўринда вазият анчагина кескин бўлиб турибди. Уставдаги янги қоидаларни, яъни бадаллар фоизининг чекланишини, маблағларнинг ярмига қадарини бошланғич партия ташкилотлари ихтиёрига юборилишини, шунингдек ноширлик фаолияти ва бошқа хўжалик фаолияти учун солиқлар миқдорининг ўсишини ҳисобга олиб биз тўғри ечимлар, тежамкорликнинг янги имкониятларини топишимиз керак. Аммо айни вақтда биз район, шаҳар партия комитетларини партиянинг омма ўртасидаги асосий таянч муассасаси сифатида сақлаб қолиб, колхоз ва совхозлар партия комитетларининг котиблари тўғрисида ғамхўрлик қилишимиз керак. Бу ўринда барча фаолларнинг фикри бир хилдир. Буни сўраб билиш натижалари ҳам кўрсатиб турибди.

Ўзбекистон Компартияси мақомини тайёрлашга ёндашувлар, умуман олганда, ана шундай. Агар Пленум қатнашчилари шу ёндашувларни қўллаб-қувватлашса, шулар асосида биз бу ҳужжатни бевосита ишлаб чиқишга киришишимиз мумкин бўлур эди.

Ўртоқлар!

Ўзбекистон Компартиясининг ҳаракат дастури ва мақоми алоҳида аҳамиятга молик бўлгани учун бу ҳужжатларни ишлаб чиқишга КПСС Марказий Комитети ва Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети аъзолари, партия съездларининг делегатлари, жумҳуриятимиздаги илмий кучлар, ижодкор зиёлилар, ишчилар ва деҳқонларнинг вакиллари жалб этилиши керак.

Шу мақсадда Марказий Комитетнинг тайёргарлик ишлари билан шуғулланувчи тегишли комиссияларнинг тузиш ва уларнинг таркибини бугунги Пленумда тасдиқлаш таклиф этилади. Ушбу комиссиялар август—сентябрь ойларида ҳужжатларнинг лойиҳаларини тайёрлашлари назарда тутилмоқда. Шундан кейин 15 ноябрга қадар мазкур лойиҳаларни бошланғич партия ташкилотларида ва партия матбуотида муҳокама қилиш лозим. Бундан кўзда тутилган мақсад коммунистлар ва партиясизларнинг жами фикрларини аниқлаш ва умумлаштиришдан, ҳужжатларни қайта ишлашда улардан фойдаланишдан иборатдир. Шундан кейин эса мазкур ҳужжатларни шу йилнинг декабрь ойида бўладиган Ўзбекистон Компартияси XXII съездининг иккинчи босқичида муҳокама қилиш назарда тутилмоқда.

Ишни самарали олиб бориш учун комиссиялар ўз фаолиятининг иш тартиби хусусида, зарур бўлган ҳолларда секциялар ёки гуруҳлар тузиш ҳақида, бошқа ташкилий масалалар хусусида бир қўнимга келишлари керак. Комиссия аъзолари жойларга бориш имкониятларидан, меҳнат жамоалари билан учрашувлардан фойдалансалар, тўғри бўлур эди, деб ўйлаймиз, ўшанда бу ҳужжатлар жумҳурият коммунистлари умумий фикрининг маҳсулига айланади.

КПСС съездининг характерини ва бу анжуманда қабул қилинган қарорларни тушунтириш ҳозир бизнинг асосий вазифамиздир. XXVIII съезд якунлари чуқур ўйга толдирмоқда, қизғин баҳслар уйғотмоқда, хилма-хил фикрларни келтириб чиқармоқда. Демак, расмий фикрларга ўралашиб қолмай очиқ мунозаралар, баҳслар, мулоқотларга киришиш керак. Биз съезд якунларига ўзимиз берган баҳони, партиянинг келажаги тўғрисидаги ўз тасаввурларимизни кенг жамоатчиликка етказишимиз керак. Одамларни ишонтириш, уларнинг энг эзгу орзу-ниятларига дахлдор гапларни айтиш керак.

КПССнинг янги Программасини ишлаб чиқишда фаол иштирок этиш ҳам биз учун муҳим аҳамиятга моликдир. Тайёргарлик ишлари билан шуғулланувчи комиссияда Ўзбекистон Компартияси вакиллари орқали шу масала хусусида жумҳурият коммунистлари ўй-фикри ва мулоҳазаларининг хилма-хиллигини, шу энг муҳим ҳужжат қандай бўлиши тўғрисидаги мулоҳазаларни йиғиш ва акс эттириш керак.

Маърузани якунлар эканман, шуни яна бир карра таъкидламоқчиманки, аҳвол мураккабдир. Барча йўналишлар ва барча соҳаларда зўр бериб кўп иш қилишимиз керак. Биз, коммунистлар, съезд қарорларини қўллаб-қувватлаш, партия обрўсини мустаҳкамлаш учун ишлаб чиқаришда ва жамоат ишларида шахсий ибрат кўрсатишимиз керак, бу энг асосий вазифамиздир. Ҳамиша одамлар билан бирга бўлиш, улар билан барча қийинчиликларни баҳам кўриш, зиммамизга энг оғир вазифаларни олишимиз керак — партиянинг чинакам аъзоси ўзига раво кўриши мумкин бўлган бирдан-бир имтиёз худди ана шундан иборат.

ДЎСТЛИК НОҲИЯСИДА

АҲОЛИГА ҚУЛАЙЛИК

Қосим Раҳимов номли давлат хўжалигида аҳоли турмуш тарзини яхшилашга алоҳида аҳамият берилаяпти. Совхоз марказида зиғир ва кунжут ёғи тайёрлайдиган жувозхонанинг ишга туширилиши айни муддао бўлди.

Меҳнаткашларнинг қурилиш материалларига талабини қондириш мақсадида марказий қўрғонда ғишт цехи ишга тушди. Шунингдек, дурадгорлик устахонаси ҳам очилди. Унда эшик, дераза ва бошқа буюмлар тайёрланмоқда.

«УСТА» УСТАЛАРИ

Ленин номли совхозда фаолият кўрсатаётган «Уста» кооперативи фаолиятидан ҳамма мамнун бўлаётир. Бу ерда ўтган етти ой мобайнида аҳолига 130 минг сўмликдан зиёд хизмат кўрсатилди.

— «Уста» усталари иш бошлагач, ташвиш ва овораргарчиликлардан халос бўлдик, — дейди совхоз механизатори Мирза Игиликов. — Аввал оддий мих ёки дераза роми учун ноҳия ёки вилоят марказига боришга мажбур эдик. Эндиликда бу муаммолар шу ернинг ўзида ҳал этилаяпти. «Уста»нинг У. Ҳасанов, Э. Бўрибоев сингари моҳир усталари бажараётган ишлар буюртмачиларга манзур бўлаётир.

ЯНГИ ҚАТНОВ

Дўстлик ва Андижон вилоятининг Асака шаҳарлари ўртасида автобус қатнови йўлга қўйилди. Бу айниқса Фарғона водийсидан чўлга келиб ишлаётган меҳнаткашларга катта қулайлик яратди.

Т. СОЙНАЗАРОВ.

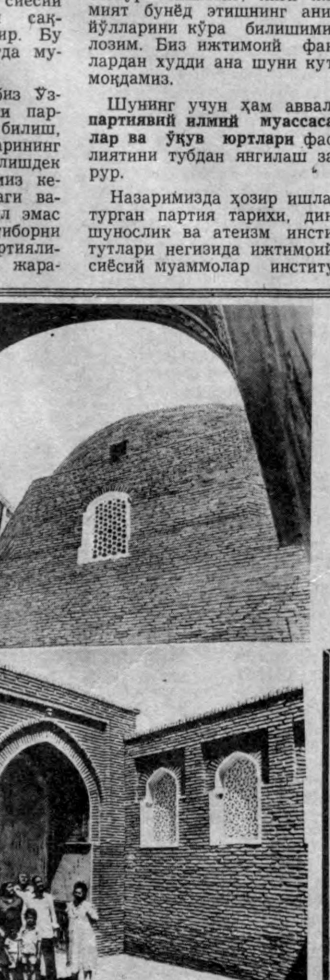

Сураткаш мухбиримиз Нўъмон МУҲАММАДЖОНОВ Сурхон водийси бўйлаб қилган ижодий сафаридан қайтгач, турли мавзуларда, ранг-баранг ҳолатларда олинган тасвирларни келтириб, котибиёт столига қўйди. Улар орасида ўн биринчи аср меъморчилигининг ноёб намуналаридан ҳисобланувчи, мана бу сиз кўриб турган Ал Ҳаким Термизий мақбарасининг акси ҳам бор эди.

Уларга қараб туриб, хаёлга толасан, киши. Бир вақтлар даҳрийлар бу обидага яқинлашган одамни диндор ҳисоблаб, дарров мажлисда муҳокама қилиб, таъзирини бериб қўйишга шошилган эдилар. Энди эса унинг эшиклари сайёҳларга ҳам, зиёратчиларга ҳам доимо очиқ. Ҳа, испан ёзувчиси М. Сервантес таъкидлаганидек, «ҳақиқат гоҳо эгилади-ю, аммо ҳеч вақт синмайди, бамисоли сув бетидаги мойдек ёлғоннинг юзига қалқиб чиқади».

ТАЛАБАЛИККА—ИМТИҲОНЛАРСИЗ

Андижон педагогика институтида кириш имтиҳонлари ўтаётган бир пайтда, ўн саккиз йигит ва қиз Фарғона водийсидаги ана шу энг кекса олий ўқув юртининг талабалари бўлишди.

Бундай ҳуқуқ математика олимпиадалари ғолибларига берилган бўлиб, улар институт ўқитувчилари иштирок этган мактаб битирув имтиҳонлари якунларига кўра қабул қилиндилар.

Ҳунар-техника ва педагогика билим юртларини аъло баҳоларга туғаллаган ёшлар ҳам шу институтга имтиҳонларсиз суҳбат натижаларига кўра қабул қилинмоқдалар. Махсус педагогика синфлари бўлган вилоятдаги мактабларнинг аълочи-битирувчилари институтга кириш чоғида имтиёзлардан фойдаланмоқдалар.

ХУШХАБАРЛАР

Пахта целлюлозаси химияси ва технологияси илмий тадқиқот институти олимлари доришуносларга пахта тозалаш чиқиндиси бўлган паст сортли линтдан тайёрланган дорилар учун зарарсиз қопламани таклиф этдилар. Бу ишланма дориларни тайёрлаш жараёнини анча арзонлаштириш имконини беради.

●

Олтинкўл районидаги Калинин номли колхозда шу хўжалик қурувчилари қисқа муддатда хўжалик усули билан қурган болалар боғчаси дастлабки болаларни қабул қилиб олди. Болалар боғчасида 190 кичкинтой учун барча зарур шароит: ухлаш хоналари, ёзги айвонлар, ўйин ва спорт майдончалари бор. Бу хўжаликда қурилган олтинчи болалар боғчаси бўлиб, уларда ҳозир қишлоқ меҳнатчиларининг 800 дан ортиқ фарзанди тарбияланмоқда.

●

Таътил кунларида манзарали «Шимонбулоқ» туристик базасида юқори синф ўқувчилари учун дам олиш ташкил этилди. Бу ерда улар қисқа муддат — фақат беш кун бўлишларига қарамай, болалар мароқли дам олишга — турист маршрутларидан ўтишга, тоғдаги ғорларни томоша қилишга, Фарғона водийси шаҳарлари бўйлаб экскурсиялар қилишга улгурадилар. Ҳозирги таътил кунларида ёзги дам олиш базалари тўла қувват билан ишламоқда. Умуман Андижон вилоятида 60 тадан зиёд пионер лагери ва соғломлаштириш ҳам санаторий типидаги лагерь бўлиб, уларда ёз давомида 14 мингга яқин бола ўз саломатлигини мустаҳкамлайди.

(ЎзТАГ).

Муҳаррир
А. Ғ. МУХТОРОВ.

Д. 1237.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12